

**AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP**

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH  
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

Egz. Nr 01

**ZARYS HISTORII ROZWOJU  
SZTUKI OPERACYJNEJ**  
(Wstęp do pracy kryp. „PROGNOZA”)



61192

WARSZAWA

LISTOPAD

1985



AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

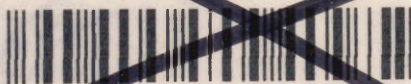
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH  
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

Egz. Nr 01

ZARYS HISTORII ROZWOJU  
SZTUKI OPERACYJNEJ  
(Wstęp do pracy krypt. „PROGNOZA”)

~~Biblioteka Główna  
Akademii Obrony Narodowej~~

~~6/920~~



~~05-001193-001-0~~



61192

WARSZAWA

LISTOPAD

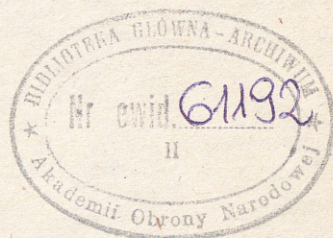
1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP  
im.gen.broni Karola Świerczewskiego

---

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH  
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

000...1  
Egz.nr...



ZARYS HISTORII ROZWOJU SZTUKI OPERACYJNEJ

/Wstęp do pracy krypt. "PROGNOZA"/



---

WARSZAWA

LISTOPAD

1985 r.

W opracowaniu materiału teoretycznego uczestniczyli:  
płk doc.dr hab. Henryk PIEKARSKI, płk dr Eugeniusz  
DUSZEWICZ, ppłk dr Gustaw MAJ, mjr dypl. Zygmunt MATUSZAK

TREŚĆ

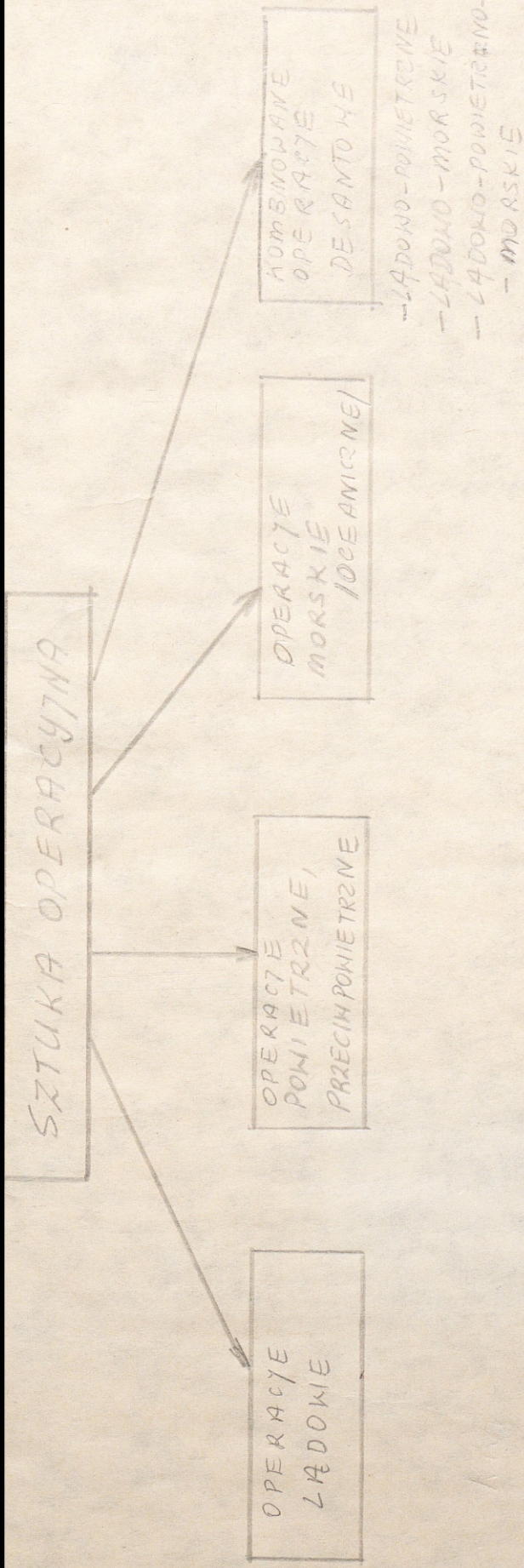
1. Historia i kierunki rozwoju sztuki operacyjnej. 1
2. Elementy struktury i zarys treści sztuki operacyjnej jako nauki. 33
3. Zarys rozwoju potencjału naukowego sztuki operacyjnej wojsk lądowych w Polsce. 44

## I. HISTORIA I KIERUNKI ROZWOJU SZTUKI OPERACYJNEJ

Sztuka operacyjna to dziedzina nauki wojennej /sztuki wojennej/. Według podziałów klasyfikacyjnych przyjmowanych w państwach socjalistycznych stanowi ogniwo pośrednie między strategią i taktyką. Zajmuje się badaniem właściwości i warunków pola bitwy i operacji oraz wykrywaniem prawidłowości rozwoju wydarzeń w działaniach związków operacyjnych, jak również opracowywaniem zasad organizowania i kierowania ich działaniami.

Obejmuje teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia samodzielnych i wspólnych operacji związków operacyjnych lub kilku związków taktycznych - związków różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk - zmierzających do osiągnięcia celów operacyjnych na teatrze działań wojennych /TDW/, lub określonym kierunku strategicznym czy też kierunku operacyjnym. Z powyższego wynika, że sztuka operacyjna jako dziedzina nauki wojennej /sztuki wojennej/ zajmuje się operacjami. Obejmuje teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia operacji lądowych, powietrznych i przeciwpowietrznych, morskich /oceanicznych TDW/ oraz kombinowanych operacji desantowych /lądowo-powietrznych, lądowo-morskich, lądowo-powietrzno-morskich/ jakie mogą być prowadzone w różnych warunkach, z użyciem broni raketowo-jądrowej lub tylko broni konwencjonalnych, czy też w przyszłości z użyciem nowych broni - broni laserowych i wiązkowych /plazmowej, cząstek elementarnych, mikrofalowej/, które mogą być wprowadzone do uzbrojenia wojsk w końcu lat dwięćdziesiątych.

Sztuka operacyjna wykorzystuje w zasadzie osiągnięcia wszystkich nauk humanistycznych i technicznych oraz nauk wojskowych. Opiera się ona na założeniach strategii. Określa zakres i kierunki rozwoju taktyki. Wyznacza dla niej zasadnicze dane wyjściowe. Taktyka, z kolei zajmuje się przygotowaniem i prowadzeniem



KIERUNKI DZIAŁANIA SZTUKI OPERACYJNEJ  
W ZAKRESIE TEORII I PRAKTYKI.

walki zgodnie z celami i zadaniami operacji.

Sztuka operacyjna jest najmłodszą dziedziną nauki wojennej. Założki jej jako dziedziny nauki pojawiły się w okresie tworzenia masowych związków operacyjnych, dysponujących wielką ilością różnorodnych środków walki i sprzętu technicznego oraz zużywających ogromne ilości środków materialowych.

Szczególnie wyraźnie uwidoczniły się one podczas pierwszej wojny światowej, chociaż w tym okresie operacja jako taka nie została jeszcze w pełni rozwinięta. Do zakończenia wojny walczące strony nie potrafiły bowiem użyć posiadanych środków /kawalerii, a w końcowej fazie wojny - czołgów i lotnictwa/ do przekształcenia sukcesu taktycznego w operacyjny.

Pierwsza wojna światowa zmusiła jednak do rozwiązywania w teorii i w praktyce wielu problemów, zarówno z dziedziny operacji, na lądzie jak i morzu. Pojawiły się związki obejmujące kilka armii - fronty i grupy armii.

Pierwsze symptomy przeobrażeń i zmian jakie zapoczątkowały powstawanie sztuki operacyjnej - niektóre elementy operacji we współczesnym znaczeniu pojawiły się już w 1812, w okresie wojen napoleońskich, podczas działań bojowych związanych z rozbięciem armii Napoleona na terytorium Rosji, w wojnach prowadzonych w połowie XIX w. i w wojnie rosyjsko-japońskiej 1904-1905 r.

Operacja jako zjawisko wojny nie mogła się pojawić w XVII lub XVIII w., ponieważ w tym czasie nie istniały niezbędne do tego przesłanki, takie jak: masowa produkcja środków walki - uzbrojenia wojsk; masowe armie i rozwój transportu i łączności itp. Operacja zrodziła się więc dopiero w wojnach XIX w.

Szczególnie wyraźnie, jak już wspomniano przejawiały się niektóre jej elementy w ~~pierwszym~~ <sup>pierwszym</sup> ćwierćwieczu XIX w. /okres wojen na-

poleońskich / wojna austriacko-pruska 1866 r., wojna francusko-pruska 1870-1871 r. / i na początku XX w. / wojna rosyjsko-japońska 1904-1905 r. / . Wynikało to z konkretnych, obiektywnych czynników. Powstała możliwość rozwinięcia masowych armii i zapewnienia im wszystkich rodzajów uzbrojenia oraz zaopatrzenia do prowadzenia długotrwałych, intensywnych działań wojennych. Wielomilionowe armie działały na wielkich frontach rozciągniętych na przestrzeni setek, a nawet tysięcy kilometrów. <sup>(pierwsza wojna światowa)</sup> Pomimo wzrastającej nieprzerwanie siły bojowej wojsk rozstrzygnięcie zadań rozbitcia zasadniczych sił zbrojnych nieprzyjaciela było niemożliwe w jednej lub kilku generalnych bitwach. Wojna stawała się coraz bardziej przewlekła. Działania prowadzone były według jednolitego planu, pod jednym dowództwem, w celu wykonania określonych zadań nie będących ani strategicznymi, ani taktycznymi, lecz operacyjnymi.

Wobec takiego stanu rzeczy praktyka działań wojennych wymagała znalezienia w nauce wojennej pośredniego ogniwa pomiędzy strategią a taktyką. To zrodziło potrzebę stworzenia nowej dziedziny wiedzy, która zajmowałaby się organizacją i prowadzeniem operacji.

Pojawienie się operacji jako nowego zjawiska walki zbrojnej nie uświadamiano sobie w dostatecznym stopniu przez długi czas w nauce wojennej owego okresu. Elementy operacji długo występowały w niej żywiołowo. Czyniono nieśmiało próby znalezienia nazwy oraz określenia zakresu teoretycznego i praktycznego działania na styku strategii wojennej i taktyki. Konserwatywne poglądy występujące w owym czasie w nauce wojennej uniemożliwiały jednak opracowanie nowych teoretycznych założeń o treści operacyjnej. Spowodowało to, że nauka wojenna nie nadążała za rozwojem

praktyki i nie torowała jej drogi.

Wielu ówczesnych teoretyków i praktyków wojskowych nie mogło pogodzić się z myślą, że zostaną naruszone tradycyjne nauki uświęcone tysiącletnią tradycją. Dopiero po pierwszej wojnie światowej elementy operacji zostały w pełni zbadane, opracowane i ujęte w odrębną teorię.

Teorię sztuki operacyjnej opracowano w Związku Radzieckim w okresie międzywojennym opierając się na doświadczeniach pierwszej wojny światowej i wojny domowej w Rosji. Uwzględniono rozwój sił zbrojnych i uzbrojenia wojsk.

Nie będzie błędem stwierdzenie, że sztuka operacyjna /radziecka/ powstała w zasadzie w latach wojny domowej. Uwzględniała ona pozytywne doświadczenia pierwszej wojny światowej i z powodzeniem wykorzystwała je w konkretnym działaniu na różnych polach bitew. We wspomnianym okresie opracowano i zastosowano w praktyce nowe formy i sposoby prowadzenia działań odpowiadające charakterowi klasowej i rewolucyjnej wojny. Rozwijały się one na dużych przestrzeniach przy stosunkowo słabym technicznym wyposażeniu wojsk. Na czołowym miejscu w rodzącej się teorii sztuki operacyjnej stawiano działania manewrowe.

Warto zaznaczyć, że już w tym okresie szczególnie doceniano dążenie - w warunkach, w których to było możliwe - do przekształcenia sukcesu taktycznego w operacyjny i wykonania w miarę posiadanych możliwości głębokich uderzeń na przeciwnika. Dla tych celów po raz pierwszy w historii walki zbrojnej użyto nowych związków operacyjnych - armii konnych. Wszystkie wykonywane operacje charakteryzowały się wielkim jak na ówczesne czasy rozmachem, aktywnością i silnymi uderzeniami.

odpowiadając charakterowi i naturze wojny domowej. Przewidywane na bojowe na dużych obszarach, bez względu na linię frontu, w odległości od miejsca stwarzają niebezpieczeństwo, a organizacja manewrowa stosowana w walkach. Manewrowe formy walki, opierające się na doświadczeniach z I wojny światowej i wojny domowej, w tym czasie były stosowane.

Po zakończeniu pierwszej wojny światowej i wojny domowej, opierając się na jej doświadczeniach, a także na doświadczeniach poprzednich wojen, oraz na podstawie naukowych przewidywań, sztuka operacyjna wzbogaciła się o nowe elementy.

Pracami badawczymi zmierzającymi do sprecyzowania wymaganych definicji, dokonania uogólnień oraz opracowania w całości teorii sztuki operacyjnej zajmowali się najlepsi naukowcy wojskowi i doświadczeni dowódcy radzieccy m.in.: Frunze, Triandafilow, Szaposznikow, Tuchaczewski, Isserson i inni. Kontynuowano szczegółowe studia nad doświadczeniami pierwszej wojny światowej oraz wojny domowej jak również studia nad stanem nauki i techniki ich osiągnięciami, możliwościami, perspektywami i kierunkami rozwoju. Szczegółowo rozpatrywano technikę wojskową. W tych rozległych badaniach uczestniczyły grupy naukowców z uczelni cywilnych i wojskowych. W wyniku przeprowadzonych badań i po dokonanych uogólnieniach wprowadzono zasadnicze zmiany do teorii nauki wojennej.

W 1922 roku wprowadzono nowe pojęcie - sztuka operacyjna, a od 1926 roku zaczęto dzielić naukę wojenną na trzy zasadnicze części składowe - na strategię, sztukę operacyjną i taktykę.

Ważną rolę w usystematyzowaniu poglądów na istotę i charakter sztuki operacyjnej odegrała praca wybitnego radzieckiego teoretyka wojskowego W. Triandafilowa /pełniącego w tym okresie funkcję zastępcy szefa sztabu Armii Czerwonej/ pt. "Charakter operacji współczesnych armii".

W oparciu o wypracowane i przyjęte założenia i zasady sztuki operacyjnej w połowie lat trzydziestych wszechstronnie uzasadniono teorię głębokich operacji zaczepnych.

Istota głębokiej operacji polegała na jednoczesnym obzwiadnieniu obrony przeciwnika na całą głębokość ugrupowania

operacyjnego, rozbiciu podchodzących odwodów, zdeorganizowaniu systemu dowodzenia i zaopatrzenia, w celu całkowitego i szybkiego pokonania wroga.

Teoria głębokiej operacji stanowiła zasadniczo nowe zjawisko w sztuce wojennej. Zrywała ze statycznymi formami działań, charakterystycznymi dla pierwszej wojny światowej, na rzecz zdecydowanego natarcia prowadzonego przez dobrze wyposażone techniczne armie.

W myśl poglądów uprzednio panujących operacja zaczepna mogła być prowadzona przez jeden lub kilka frontów wspólnie z marynarką wojenną. Cel frontowej operacji z reguły polegał na zniszczeniu głównego zgrupowania przeciwnika i zdobyciu ważnych pod względem polityczno-ekonomicznym obiektów lub rejonów.

Założono, że w skład frontu może wchodzić od 3 do 5 armii /2-3 armie uderzeniowe i 1-2 armie ogólnowojskowe/ do 2 korpusów kawalerii i od 15 do 30 dywizji lotniczych. Front w takim składzie mógł rozwijać natarcie w pasie szerokości do 300 km i wykonywać główne uderzenie na odcinku 60-80 km. Ilość sił i środków pozwalała uzyskać na kierunku głównego uderzenia następującą gęstość operacyjną: jedna dywizja na 2-2,5 km oraz 50-100 dział i 50-100 czołgów na 1 km odcinka przełamania. Przewidywano, że głębokość operacji frontu będzie wynosić do 250 km, a średnie tempo natarcia piechoty 10-15 km. Według opracowanej teorii, armia była podstawowym związkiem operacyjnym. Armia uderzeniowa która miała spełniać główną rolę w operacji zaczepnej frontu mogła mieć w swoim składzie 3-4 korpusy piechoty /12-15 dywizji piechoty/ od 10 do 12 pułków artylerii OND, 6-8 brygad pancernych, 7-8 dywizji artylerii przeciwlotniczej, do 2-3 dywizji lotniczych i silną grupę szybką /kawalerię/. Tego rodzaju

armia mogła pomyślnie rozwijać natarcie w pasie szerokości 50-80 km i przełamywać obronę na odcinku 20-30 km. Głębokość armijnej operacji wyznaczano na 75-100 km.

Zasady i sposoby przygotowania i prowadzenia operacji ujęto w formie zwięzłych i komunikatywnych definicji i twierdzeń. Opracowano też odpowiednie instrukcje. Podstawową była instrukcja sztuki operacyjnej wydana w Związku Radzieckim w 1932 r.

Teoria sztuki operacyjnej zawarta w regulaminach i instrukcjach oraz w opracowywanych w uczelniach wojskowych podręcznikach wyjaśniała całość problematyki operacji armijnych, a ponadto w zupełnie nowym ujęciu elementy operacji frontowej.

We wszystkich materiałach eksponowano konieczność przejścia od działań na oddzielnych kierunkach ograniczonymi siłami - co było typowym zjawiskiem w działaniach 1918 r. - do wielkich operacji frontowych rozwijanych równocześnie na kilku kierunkach według wspólnego zamiaru i jednego celu operacji. Wykazywano i uzasadniano potrzebę osiągania przede wszystkim celów strategicznych a wraz z nimi również ważnych celów operacyjnych w operacjach frontowych i w operacjach armijnych. Uzasadniono ponadto potrzebę tworzenia zgrupowań uderzeniowych oraz konieczność masowania środków walki na głównych kierunkach, nieraz kosztem znacznego osłabienia nieaktywnych, drugorzędnych kierunków lub odcinków frontu. Jednocześnie wykazano konieczność i znaczenie stosowania uderzeń na skrzydła sił głównych przeciwnika wielkimi i silnymi zgrupowaniami nacierającego.

Przedstawiona w tym okresie teoria głębokich operacji wyjaśniała w nowym ujęciu wiele przedsięwzięć i zabiegów operacyjnych między innymi znaczenie i sposób wykonywania uderzenia na całą głębokość obrony nieprzyjaciela; dokonywania przełamania operacyjnej

obrony nieprzyjaciela w wyniku połączonego wysiłku wszystkich rodzajów wojsk lądowych i lotnictwa jak również przełamania taktycznej obrony na kilku wybranych i dogodnych kierunkach; rozwinięcia powodzenia operacyjnego w głąb i w stronę skrzydeł oraz rozbicie odwodów przed ich podejściem do wylomu powstałego w wyniku zdecydowanego uderzenia nacierających zgrupowań wojsk.

Podstawowe zasady głębokiej operacji zachowują swoją przydatność i we współczesnych warunkach.

W okresie międzywojennym, w początkowym stadium opracowania znajdowała się teoria przygotowania i prowadzenia operacji obronnych. W skali operacyjnej obronę rozpatrywano jako formę działań prowadzonych na drugorzędnych kierunkach w celu zaoszczędzenia sił i środków do natarcia na kierunkach głównych. Dopuszczano również możliwość organizowania obrony na głównych kierunkach jednak tylko w celu zyskania na czasie, wyczerpania wojsk przeciwnika, utrzymania ważnych obiektów. Według przyjętych koncepcji obrona mogła być pozycyjna lub manewrowa i zawsze powinna być przeciwartyleryjska, przeciwlotnicza i przeciwpancerna. Armia, posiadając 10-12 dywizji piechoty oraz środki wzmocnienia mogła bronić pasa szerokości 80-100 km /ugrupowana w jeden rzut z odwodem/.

Jednocześnie z teorią operacji obronnych opracowano wstępne założenia działań odwrotowych, powietrznych operacji desantowych i operacji przeciwlotniczych.

W rezultacie podjętych prac przedstawiono całościowo koncepcję teorii sztuki operacyjnej wyjaśniającej w aspekcie operacyjnym wszystkie rodzaje działań.

W latach międzywojennych odnotować należy również duże osiągnięcia w dziedzinie organizacji związków operacyjnych oraz

w udoskonaleniu i unowocześnieniu metod pracy dowódców i sztabów - metod i sposobów planowania operacyjnego.

Na rozwój teorii sztuki operacyjnej duży wpływ wywierały nauki historyczne, ekonomiczne i polityczne oraz stały postęp jaki miał miejsce w fizyce i w naukach technicznych. Po raz pierwszy w pełnym dialektycznym wymiarze została wyjaśniona, potwierdzona i naukowo uzasadniona teza, że zmiany w sposobach działań wojsk, zarówno taktycznych jak i operacyjnych, pozostają w ścisłym związku i zależności z postępem naukowo-technicznym, który w każdych warunkach zdecydowanie oddziałuje na rozwój techniki wojskowej - techniki wszystkich rodzajów wojsk, ich bardzo zróżnicowanego uzbrojenia i sprzętu bojowego wojsk. I na odwrót, że rozwijająca się teoria sztuki operacyjnej oraz nowe koncepcje i sposoby działań bojowych stawiają cyklicznie większe wymagania środkom walki, uzasadniają potrzeby ich doskonalenia, wydatnego polepszania ich parametrów taktyczno-technicznych, a tym samym stwarzają konieczność dalszego przemyślanego rozwoju.

W latach międzywojennych - do wybuchu drugiej wojny światowej - dostrzegając wyraźny rozwój techniki w tym i techniki wojskowej w szczególności w państwach kapitalistycznych również kontynuowano prace nad udoskonaleniem sposobów prowadzenia działań wojennych oraz nad wypracowaniem nowych koncepcji strategicznych, i taktycznych. Podobnie jak w Związku Radzieckim dostrzegano występujące obiektywne związki i zależności oraz potrzebę dokonania zmian w formach i sposobach prowadzenia walki zbrojnej. Do obowiązującej w tych państwach klasyfikacji nauki wojennej nie wprowadzono jednak żadnych istotnych zmian. W dalszym ciągu obowiązywał w niej podział na strategię i taktykę. Nie kwestionowano pojęcia operacji jak i całej teorii ~~o~~ jej prowadzenia.

Zagadnienia przygotowania i prowadzenia operacji klasyfikowano częściowo w teorii taktyki oraz w większym stopniu w teorii strategii. Nie sformułowano definicji sztuki operacyjnej, chociaż uwzględniając występujące zmiany posługiwano się różnymi nowymi pojęciami np. w Polsce do 1939 r. i w Niemczech opracowano teorię działań operacyjnych, a we Francji i Wielkiej Brytanii teorie małej strategii i wielkiej taktyki. Natomiast włoski generał Douhet propagował prowadzenie tzw. działań operacyjnych głównie przy użyciu lotnictwa. Był zwolennikiem wielkich operacji powietrznych. Podobnie Fuller /Wielka Brytania/, Seeckt /Niemcy/ i Mitchel /USA/, chociaż nie propagowali wielkich operacji powietrznych, to jednak negowali, jak Douhet, potrzebę tworzenia masowych armii oraz prowadzenie wielkich operacji lądowych na ogromnych przestrzeniach.

W Polsce dostrzegano również potrzebę dokonania zmian w clausewitzowskiej teorii sztuki wojennej. Tak jak w innych państwach wiązano to ze znacznym rozwojem sił zbrojnych w ogóle, a gwałtownym rozwojem nowych, technicznych środków walki /broń maszynowa, czołgi, wozy pancerne, lotnictwo, gazy bojowe itp./ w szczególności.

Uznano za konieczne uzupełnienie poglądów Clausewitza, który w swojej teorii nie docenił i nie rozpatrywał wielu istotnych elementów strategiczno-operacyjnych prowadzących do załamania woli i siły przeciwnika.

W latach trzydziestych niektórzy polscy teoretycy wojskowi twierdzili, że opieranie nauki wojennej jedynie na doświadczeniach minionych wojen jest niesłuszne. Dostrzegano postępujący w Europie rozwój nowoczesnego sprzętu bojowego i uzbrojenia oraz jego rolę i znaczenie w przyszłej wojnie. Samorzutnie prowadzono indywidualne, dość rozległe badania nad rozwojem wojsk oraz

rozwojem nauki wojennej. W dużym stopniu wykorzystano dla tych celów doświadczenia wojen lokalnych lat trzydziestych. Jeden z teoretyków wojskowych tamtych lat ppłk dypl. Stefan Mossor twierdził m.in. ... "że myśl wojskowa nie usypia i nie stabilizuje się po wojnie lecz przeciwnie, tworzy nowe warunki wojenne, ulepsza sprzęt, buduje nowy, przystosowuje do wojny nowe zjawiska społeczne i gospodarcze, które się po wojnie wytworzyły itp. Już po kilku latach warunki wojny mogą być tak zmienione, że doktryna zbudowana na doświadczeniach poprzedniej wojny może stać się całkowicie przestarzała".

Najwyższe polskie władze wojskowe nie ujawniały swoich poglądów w kwestiach dotyczących problemów sztuki wojennej i strategii. Dotyczy to zwłaszcza problemów przygotowania i prowadzenia wojny oraz bitew i kampanii - działań o znaczeniu strategicznym i operacyjnym. Tym nie mniej w niektórych wojskowych pracach teoretycznych oraz w wykładach Wyższej Szkoły Wojennej sztukę wojenną dzielono na trzy części składowe - na strategię, działania operacyjne i taktykę. Wspominano również o sztuce operacyjnej, lecz nie w formie obowiązującej. Najczęściej tylko jako problem nad którym warto dyskutować.

Poglądy głoszone w Wyższej Szkole Wojennej nie były aprobowane przez Sztab Główny i Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych /GISz/. Stosunek inspektorów armii, dowódców rodzajów wojsk i szefów służb do nowelizacji teorii sztuki wojennej był bardzo zróżnicowany, najczęściej sceptyczny i negatywny. Postulaty wysuwane przez teoretyków i publicystów wojskowych, szczególnie te, które dotyczyły podziału i klasyfikacji nauki wojennej nie były akceptowane przez wyższą hierarchię wojskową. Były one jedynie szeroko dyskutowane i omawiane w gronie młodszych

absolwentów Wyższej Szkoły Wojennej.

W oficjalnych materiałach teoretycznych, aprobowanych przez Sztab Główny, rozpatrywano przede wszystkim zagadnienia taktyczne związane głównie z opanowaniem, jak twierdzono, "podstawowego rzemiosła wojskowego" najbardziej przydatnego w działaniach wojennych. Zagadnienia dotyczące przygotowania i prowadzenia operacji podejmowano niezwykle rzadko, w przeciwieństwie do innych krajów europejskich w których dyskusje i prace nad problemami nauki wojennej, strategii, działań operacyjnych i operacji jako takiej, podejmowali wybitni wyżsi dowódcy wojskowi.

Z wypowiedzi polskich teoretyków wojskowych wynika, że w Siłach Zbrojnych II Rzeczypospolitej obowiązywała zasada, że strategią i tzw. działaniami operacyjnymi zajmował się w czasie pokoju wyłącznie Generalny Inspektor Sił Zbrojnych, a w czasie wojny naczelny wódz, który nie musi ich ujawniać, lub też może je podawać do publicznej wiadomości tylko w tym wymiarze w jakim sam uzna za stosowne. W odniesieniu zaś do problemów taktycznych nie jest zobowiązany się wypowiadać. Wszystkie bowiem szczegóły i wątpliwości w dostatecznym stopniu wyjaśniają regulaminy i instrukcje. Takie oficjalne potraktowanie sprawy zwalniało niejako Generalnego Inspektora od bezpośredniej reakcji na wysuwane w dyskusjach problemy doktrynalne, dotyczące rozwiązań i zasad operacyjnych, przede wszystkim zasadniczych kwestii związanych z przygotowaniem i prowadzeniem operacji.

Niezmiernie ważnym etapem w rozwoju teorii i praktyki sztuki operacyjnej była druga wojna światowa. Zadecydowały o tym potrzeby pola walki i wyjątkowo intensywny rozwój sił zbrojnych obejmujący swoim zasięgiem wszystkie rodzaje uzbrojenia oraz całościowe wyposażenie techniczne wojsk, a w wyniku tego nie-

przerwanie wzrastającą ich technizację i zmieniające się formy organizacyjne pododdziałów, oddziałów i związków poszczególnych rodzajów wojsk i rodzajów sił zbrojnych. Analiza tego okresu wykazuje, że w porównaniu z pierwszą wojną światową zdecydowanie zmniejszyła się liczebność armii ogólnowojskowych. Wzrosła natomiast siła uderzeniowa i ogniowa wojsk. Wzrosły możliwości transportowe i manewrowe. Wydatnie unowocześniano techniczne środki zabezpieczenia operacji i działań wojsk oraz techniczne środki dowodzenia i łączności.

Szczególnie szybki i z wyjątkowo dużym rozmachem rozwinęło się lotnictwo. Zdecydowanie wzrosło nasycenie wojsk czołgami, co umożliwiło utworzenie związków operacyjnych wojsk pancernych i zmotoryzowanych i jak wykazał przebieg wojny potężnych środków umożliwiających przekształcenie sukcesu taktycznego w operacyjny. Ogromnie też wzrosło ilościowe i jakościowe nasycenie wojsk artylerią. Na polu walki pojawiła się artyleria rakietowa. Znacznie też wzrosła rola artylerii przeciwlotniczej.

W rezultacie wprowadzonych zmian do uzbrojenia i organizacji wojsk wiele opracowanych w latach międzywojennych zasad i sposobów działania wojsk, jakie w procesie tworzenia teorii sztuki operacyjnej wydawały się słuszne i oczywiste, a nawet zostały w pełni potwierdzone przez doświadczenia historyczne i praktykę, uległo istotnym zmianom zwłaszcza na samym początku drugiej wojny światowej. Doświadczenia pierwszego okresu wojny ich nie potwierdziły. W związku z powyższym na nowo przeprowadzono badania w wyniku których dokonano ostatecznego określenia celów, zadań i zakresu sztuki operacyjnej. Nastąpiło dalsze rozwinięcie i wzbogacenie teorii i praktyki organizacji i prowadzenia operacji w warunkach masowego zastosowania nowych

środków walki oraz różnorodnego sprzętu technicznego, który wprowadzały istotne zmiany jakościowe oraz określał nowe możliwości bojowe wszystkich bez wyjątku rodzajów wojsk i rodzajów sił zbrojnych. Umożliwiał też stosowanie różnych operacyjnych form prowadzenia działań zbrojnych.

W czasie drugiej wojny światowej uszczegółowiono teorię przygotowywania i prowadzenia operacji zaczepnej siłami kilku frontu. Wyraźnie zróżnicowano formy manewru operacyjnego, formy i sposoby prowadzenia w różnych warunkach i przy różnym stanie wojsk. Udokładniono teorię osiągnięcia i przekształcania przełamania taktycznego w operacyjne. Zdecydowanie udoskonalono organizację i zachowanie trwałego współdziałania wojsk w operacjach, jak również środki, formy i sposoby wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych wojsk. Powstała też teoria zabezpieczenia operacyjnego.

Podczas wojny powstały związki operacyjne wojsk pancernych. W teorii sztuki operacyjnej wyodrębnia się więc problematyka działań wojsk pancernych. Szczegółowo określono formy i sposoby rozwinięcia powodzenia operacyjnego oraz sposoby niszczenia odwodów taktycznych i operacyjnych przeciwnika. Udoskonalono teorię operacji zaczepnej wzbogacając ją o wiele istotnych szczegółów. Opracowano pełną teorię operacji obronnej, łącznie z teorią operacji odwrotowej i teorią przeciwnatarcia. Opracowano także koncepcję prowadzenia wspólnych operacji wojsk lądowych, lotnictwa i marynarki wojennej. W czasie drugiej wojny światowej ma miejsce niespotykany dotąd rozwój lotnictwa. Tworzone są liczne związki taktyczne i operacyjne lotnictwa. W ich składzie organizacyjnym znalazły się różne rodzaje lotnictwa, co zmuszało do opracowania odpowiednich form i sposobów ich działania, zasad i sposobów współdziałania między poszczególnymi rodzajami lot-

nictwa, a szczególnie współdziałania z wojskami pancernymi i piechotą, a także z artylerią przeciwlotniczą. Opracowano teorię przygotowania i prowadzenia operacji powietrznej i operacji przeciwlotniczej. Wyodrębnia się również nowa część składowa sztuki operacyjnej - sztuka operacyjna lotnictwa.

W związku z rozwojem wojsk powietrzno-desantowych opracowane zostają założenia i zasady oraz sposoby działania tych wojsk w operacjach frontowych. Określono ponadto formy i sposoby ich współdziałania z lotnictwem i marynarką wojenną. Opracowano także teorię powietrzno-morskiej operacji desantowej.

W czasie wojny w bardzo szerokim zakresie rozwinęła się i wzbogaciła teoria sztuki operacyjnej. Jej racjonalne założenia znalazły potwierdzenie w organizowanych i prowadzonych operacjach. Fronty i armie wspaniale realizowały takie trudne i skomplikowane zadania jak: przełamanie obrony przeciwnika, rozwinięcie powodzenia w głąb jego ugrupowania operacyjnego, okrążenie i zniszczenie zgrupowań wroga, forsowanie z marszu dużych przeszkód wodnych. Operacje prowadzone były w różnych warunkach militarnych, w trudnych sytuacjach operacyjnych, terenowych, atmosferycznych i w różnych porach roku.

Pomyślnemu wykonaniu zadań sprzyjało dysponowanie przez Armię Radziecką silnymi związkami operacyjnymi: frontami i armiami. Na przykład w operacjach 1945 r. w skład frontu wchodziły m.in. 6-9 armii ogólnowojskowych, 1-2 armie pancerne, 1 armia lotnicza, 54-82 dywizji piechoty, 1-2 korpusy kawalerii, 2-5 korpusów pancernych i zmechanizowanych, 5-9 dywizji artylerii, 7-10 dywizji artylerii przeciwlotniczej, 2-5 dywizji i brygad artylerii raketowej, 7-12 brygad artylerii przeciwpancernej, 7-10 brygad inżynieryjno-saperskich, 2-3 szturmowe brygady

inżynieryjno-saperskie, 2-3 zmotoryzowane brygady inżynieryjno-saperskie, 2 brygady pontonowo-mostowe. W sumie 800.000 - 1.200.000 ludzi /razem z jednostkami tyłowymi/ 9.000-12.000 dział i moździerzy /kalibry 76 mm i większe/, 2.000-3.000 czołgów i dział pancernych, 1.500-3.000 samolotów. W skład armii /razem ze środkami wzmocnienia/ m.in. wchodziły: 3 korpusy piechoty, 9-10 dywizji piechoty, 1-2 korpusy pancerne i zmechanizowane, 1-3 brygad pancernych, 1-3 dywizji artylerii, 2-3 brygady artylerii armat, 1-3 dywizji artylerii przeciwlotniczej, 1-3 brygad artylerii przeciwpancernej, 6-10 batalionów inżynieryjno-saperskich.

Jedną z cech charakterystycznych operacji zaczepnych tamtego okresu była konsekwentnie realizowana zasada użycia w sposób zmasowany sił i środków oraz stworzenie dużej gęstości wojsk na decydujących kierunkach. Pod tym względem szczególnie charakterystyczne są operacje prowadzone w ostatnim okresie wojny. Na odcinkach przełamania, które wynosiły 5-12 procent ogólnej długości pasa natarcia frontu, ześrodkowywano ponad połowę związków taktycznych piechoty, do 70 procent artylerii i moździerzy oraz 80-100 procent czołgów i lotnictwa. Dzięki temu maksymalne gęstości operacyjne na odcinkach przełamania wynosiły od 260-350 dział i moździerzy, od 65 do 140 czołgów i dział pancernych oraz od 10 do 18 kompanii inżynieryjno-saperskich, co zapewniło stworzenie niezbędnej przewagi nad przeciwnikiem. W piechocie 3-5 krotnej, w artylerii i czołgach 6-8 krotnej oraz w lotnictwie 3-5 krotnej. Właściwe, ciągle doskonalone ugrupowanie tych wszystkich sił i środków umożliwiło potęgowanie wysiłków w toku operacji i utrzymanie przewagi nad przeciwnikiem.

Ważnym wskaźnikiem rozwoju teorii sztuki organizacji oraz prowadzenia frontowych i armijnych operacji zaczepnych było ciągle zwiększanie ich rozmachu. Tak na przykład w ostatnim okresie wojny pasy natarcia frontów wynosiły średnio po 200-250 km. Obronę przełamywano na odcinku 20-30 km, a natarcie rozwijano na głębokość 300-500 km w średnim tempie 25-30 km na dobę. Armie ogólnowojskowe działały w pasie 20-40 km. Przełamwały obronę przeciwnika na odcinku 8-12 km. Natarcie rozwijały na głębokość 150-180 km. Wskaźniki te znacznie przewyższały normatywy sztuki operacyjnej ustalone w okresie międzywojennym. Było to jednak zjawisko normalne warunkowane zwiększeniem ilości wykorzystywanego w operacjach sprzętu bojowego, masowym użyciem wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz zwiększeniem umiejętności i sprawności operacyjnej dowódców i sztabów, szczególnie w zakresie dowodzenia wojskami.

Reasumując można stwierdzić, że druga wojna światowa stanowiła sprawdzian radzieckiej teorii sztuki operacyjnej, jako oddzielnej, wyodrębnionej dziedziny sztuki wojennej, a zarazem dalszy etap jej rozwoju. Doświadczenia wojenne stanowiły podstawę do szczegółowego, całościowego opracowania założeń teoretycznych i praktyki działań wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk w operacjach zaczepnych i obronnych oraz operacjach powietrznych i przeciwlotniczych, jak również w operacjach desantowych - powietrznych i morskich przygotowywanych i prowadzonych na różnych TDW i na różnych kierunkach strategicznych lub operacyjnych. Opracowane koncepcje przygotowania i przeprowadzenia różnych rodzajów operacji dały początek nowemu podziałowi klasyfikacyjnemu ogólnej teorii sztuki operacyjnej na: sztukę operacyjną wojsk lądowych, sztukę wojsk lot-

niczych i sztukę operacyjną marynarki wojennej.

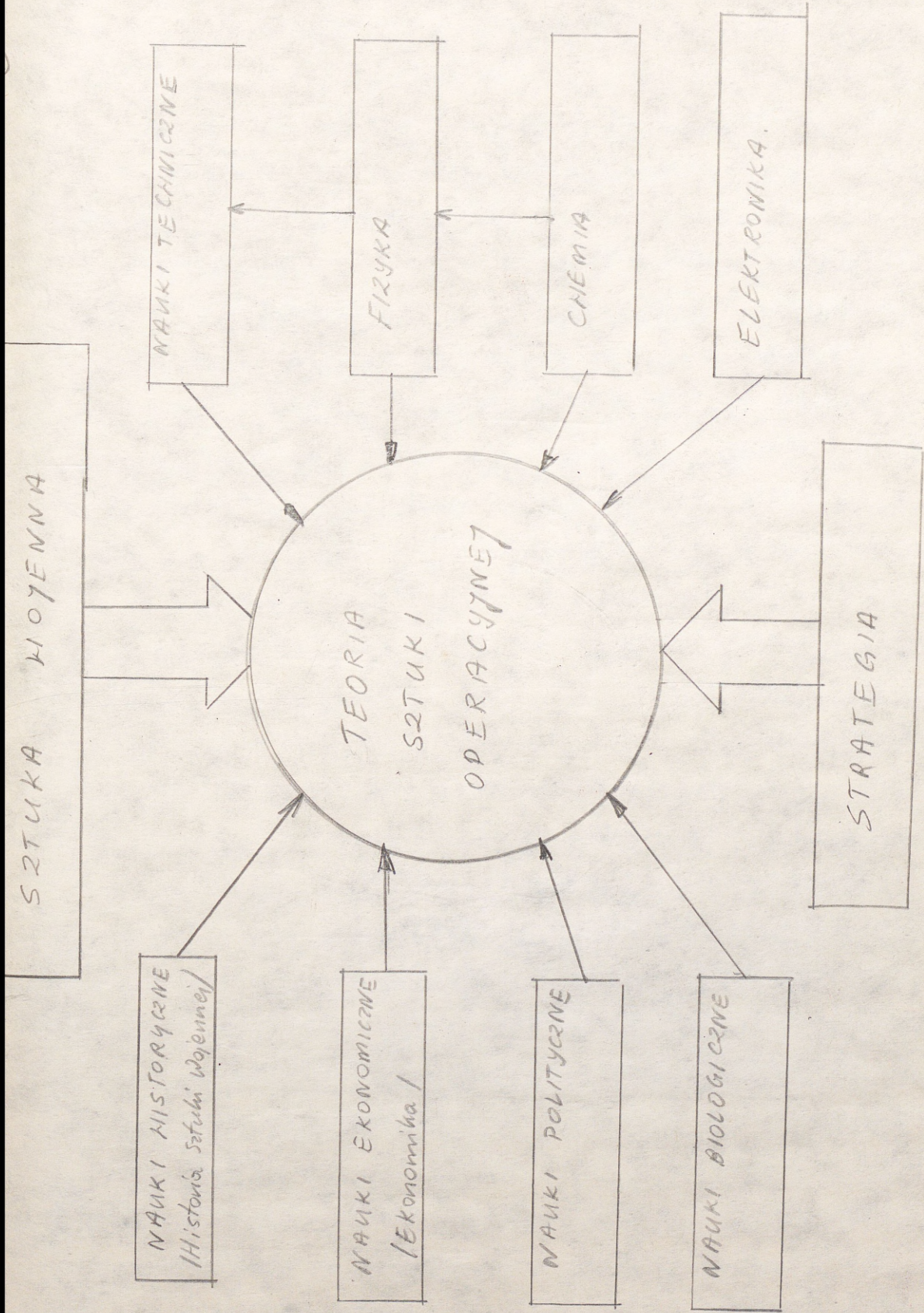
Uszczegółowiona teoria sztuki operacyjnej wojsk lądowych wyjaśniała zasady i sposoby działań wojsk pancernych, zmechanizowanych, artylerii, wojsk inżynieryjnych, powietrzno-desantowych oraz innych rodzajów wojsk w operacjach zaczepnych, obronnych i desantowych.

Teoria sztuki operacyjnej wojsk lotniczych wyjaśniała zasady i sposoby działania lotnictwa rozpoznawczego, myśliwskiego, bombowego, szturmowego i transportowego w operacjach wojsk lądowych, desantowych i operacjach powietrznych.

Teoria marynarki wojennej wyjaśniała zasady i sposoby działania okrętów nawodnych i podwodnych oraz lotnictwa morskiego w operacjach morskich i desantowych, jak również zakres i sposoby wsparcia wojsk lądowych.

Należy stwierdzić, że w latach wojny radziecka sztuka operacyjna osiągnęła wysoki poziom teoretycznego i praktycznego rozwoju. Jako klasyczne wzorce weszły do światowej historii sztuki wojennej takie operacje jak: moskiewska, stalingradzka, kurska, korsuńszewczekowska, białoruska, jaaso-kiszyniowska, wiślańsko-odrzańska, berlińska. W okresie 47 miesięcy drugiej wojny światowej na froncie wschodnim zniszczono 214 dywizji nieprzyjaciela, a 56 dywizji wzięto do niewoli /nie licząc dywizji, które złożyły broń w czasie kapitulacji/.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej, w krótkim stosunkowo okresie czasu, dokonał się gigantyczny skok w dziedzinie rozwoju ekonomicznego oraz w dziedzinie nauki i techniki. W wyniku tego zmienił się charakter, stan i możliwości sił zbrojnych. Wojska zostały wyposażone w doskonałą broń raketowo-



Powiązania teorii sztuki operacyjnej z innymi naukami.

-jądrową, a także w inną broń, inne rodzaje uzbrojenia i sprzętu bojowego. Zmiany w technice bojowej wojsk zdeterminowały przejście do jakościowo nowego etapu w rozwoju sztuki operacyjnej.

Wyposażenie wszystkich rodzajów sił zbrojnych w broń raketowo-jądrową oraz inny nowoczesny sprzęt bojowy zdecydowanie zwiększyło moc ogniową oraz siłę uderzeniową wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. Zupełnie nowym elementem wywierającym ogromny wpływ na sztukę operacyjną stała się broń raketowo-jądrowa, która podczas prowadzenia operacji stanowi główny środek rażenia wojsk przeciwnika. Możliwość użycia broni raketowo-jądrowej doprowadza do zasadniczych zmian w sposobach prowadzenia operacji. Wprowadza nowe współzależności między sztuką operacyjną a strategią i taktyką. Umożliwia stosowanie różnorodnych form operacji prowadzonych wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk.

Współczesna sztuka operacyjna rozwiązuje więc nowe problemy przede wszystkim użycia broni masowego rażenia i prowadzenia działań, na atomowym polu walki, obrony terytorium kraju, organizacji i pracy tyłów, w tym w szerokim zakresie zabezpieczenia technicznego oraz problemami unowocześnienia techniki i sposobów dowodzenia, współdziałania, zaskoczenia, przewagi, utrzymania inicjatywy działań itp. Na dziś w teorii ogólnej operacowanej w oparciu o liczne badania i doświadczenia zakłada, że w operacjach z użyciem strategicznej broni jądrowej główna rola w wykonywaniu najważniejszych zadań przypada strategicznym wojskom raketowym, z tym oczywiście, że w różnorodnych warunkach prowadzenia wojny rola wszystkich innych rodzajów sił zbrojnych podczas zwalczania przeciwnika jest nadal bardzo istotna. Wyjaśnia i uzasadnia, że wojna raketowo-jądrowa w istotny sposób zmienia warunki prowadzenia operacji zaczepnych

przez wojska lądowe. Wynika to z tego, że uderzenia z użyciem rakiet operacyjno-strategicznych na ważniejsze obiekty przeciwnika stwarzają sprzyjające warunki do prowadzenia operacji przez wojska lądowe na dużą głębokość i w tempie znacznie wyższym od tempa natarcia w operacjach zaczepnych drugiej wojny światowej, co sprzyja osiągnięciu celów operacji w bardzo krótkim czasie.

Wykazuje ponadto, że w nowych warunkach znacznie zmienia się również rola rodzajów sił zbrojnych. Na przykład lotnictwo może nie tylko uczestniczyć w działaniach bojowych wojsk lądowych i marynarki wojennej, lecz także wykonywać samodzielnie zadania operacyjne i strategiczne. Marynarka wojenna dysponuje takimi środkami, że może obecnie prowadzić operacje na ogromnych przestrzeniach oceanicznych, wykonywać potężne uderzenia rakietowo-jądrowe nie tylko na zgrupowania sił morskich przeciwnika, lecz także na wojska i ważniejsze obiekty znajdujące się na wybrzeżu i w głębi kontynentu. Podobnie wojska obrony powietrznej kraju zdolne są prowadzić działania bojowe w całej przestrzeni powietrznej nad terytorium kraju.

Zmiany i przewartościowania jakie cyklicznie następują w hierarchizacji roli i miejsca rodzajów wojsk i rodzajów sił zbrojnych we współczesnej wojnie wywierają zasadniczy wpływ na charakter powiązań między sztuką operacyjną a strategią i taktyką. Jeśli na przykład w poprzednim okresie dowództwo szczebla strategicznego mogło wpływać na przebieg działań wojennych prowadzonych na określonym kierunku strategicznym czy też kierunku operacyjnym lub teatrze działań wojennych poprzez wzmocnianie związków operacyjnych wojsk lądowych lotnictwem, czołgami, artylerią, wojskami inżynieryjnymi oraz innymi technicznymi środkami walki i sprzętem bojowym, co zwiększało ich moc bojową

i przekształcało powodzenie operacyjne w sukces strategiczny, to obecnie dowództwo strategiczne dysponując potężnymi środkami, może stosunkowo szybko i radykalnie zmienić sytuację nie tylko w poszczególnych rejonach prowadzonych działań zbrojnych, lecz na całym teatrze działań wojennych.

Nowe rodzaje broni i sprzętu bojowego wprowadzane co kilka lub kilkanaście lat do uzbrojenia wojsk zmieniają treść sztuki operacyjnej. Obowiązujące do chwili pojawienia się broni jądrowej podstawowe założenia i zasady sztuki operacyjnej oraz sposoby przygotowywania i prowadzenia operacji nabrały nowych cech, zaś niektóre pojęcia operacyjne uległy zmianom.

Zasadnicze zmiany w rozwoju teorii współczesnej sztuki operacyjnej dokonały się w połowie lat pięćdziesiątych, wówczas gdy główna uwaga nauki wojennej i praktyki wojskowej skupiała się na problemach przygotowywania i prowadzenia walki i operacji w warunkach użycia broni jądrowej, która realnie znalazła się w uzbrojeniu sił zbrojnych głównych państw świata i stała się czynnikiem decydującym o powodzeniu operacji i wojny.

W sztuce operacyjnej za obowiązującą uznano tezę, że aby osiągnąć cel operacyjny /cel operacji/ trzeba rozbić nie tylko zgrupowania wojsk lądowych i lotniczych przeciwnika na TDW, lecz przede wszystkim jego siły jądrowe bez których zniszczenia nie można liczyć na pomyślne wykonanie zadań operacji. Za podstawowy warunek i wymaganie przyjęto w sztuce operacyjnej zdecydowany charakter celów oraz wielki przestrzenny rozmach operacji. Uzasadniony on jest gwałtownym zwiększaniem się możliwości bojowych wojsk. Dysponując bronią jądrową i różnymi nowoczesnymi środkami przenoszenia jej do wybranych celów /obiektów/, zgrupowań wojsk itp./ strona atakująca ma możliwość niemal błyska-

wicznie, jednocześnie i na całą głębokość, przelamać obronę przeciwnika. Zdolna jest zadać również ciężkie straty jego odwodom i elementom tyłowym - całemu systemowi zaopatrywania wojsk. W natarciu można stawiać wojskom zadania rozbicia prze-  
ważających sił przeciwnika nawet w bardzo krótkim czasie. Ma  
miejsce wzrost przestrzennego rozmachu operacji i jej bardziej  
zdecydowany charakter spowodowany wzrostem możliwości ogniowych  
wojsk i możliwościami użycia broni jądrowej. Zdecydowanie zwięk-  
szyła się szerokość pasów i głębokość natarcia.

Wzrost głębokości natarcia wynikał nie tylko ze zwiększo-  
nych możliwości ogniowych oddziałów, związków taktycznych i  
operacyjnych, lecz łączył się również z możliwością użycia na  
wielką skalę desantów taktycznych i operacyjnych /wojsk po-  
wietrzno-desantowych/ oraz wojsk przystosowanych do przerzutów  
drogą powietrzną /prowadzenie operacji specjalnych/. Wobec po-  
wyższego działania bojowe mogą objąć całą głębokość ugrupowania  
broniących się wojsk przeciwnika, co zdecydowanie prowadzi do  
zagrożenia odwodów, tyłów i skrzydeł - narażenia ich na uderzenia  
wojsk przerzucanych transportem powietrznym i uderzenia grup  
rozpoznawczo-dywersyjnych, czy też innego rodzaju grup specjal-  
nych.

Nowe warunki zmieniły w sztuce operacyjnej teorię i prakty-  
kę manewru w działaniach zaczepnych, jego rolę i znaczenie oraz  
jego treść i cele. Ze względu na posiadaną technikę i uzbrojenie  
samobieżne wojsk we współczesnych warunkach manewr może być  
realizowany nie tylko po to, by zapewnić wojskom dogodniejsze  
położenie w stosunku do przeciwnika, lecz również i przede  
wszystkim zapewnić może wykonanie takich zadań jak: szybkie  
wykorzystanie wyników uderzeń ogniowych, zwłaszcza raketowych,

w celu przeniknięcia w głąb; przeniesienie wysiłku na nowy kierunek; pokonanie lub obejście stref skażeń promieniotwórczych i rejonów pożarów; wyprowadzenie wojsk z rejonów zagrożonych uderzeniami broni jądrowej; zluzowanie oddziałów i związków taktycznych, które utraciły zdolność bojową w wyniku uderzeń jądrowych przeciwnika itp.

Uzyskanie wysokiej manewrowości i dynamiczności działań prowadzi zawsze do trudnych dla przeciwnika sytuacji bojowej. Powoduje ich gwałtowne zmiany. W teorii współczesnej sztuki operacyjnej jednoznacznie określa się, że broń jądrowa użyta w działaniach bojowych umożliwia zadawanie broniącemu się wielkich strat w krótkim czasie, a zatem tworzenie luk w jego ugrupowaniu bojowym. Równocześnie prawie pełna motoryzacja i mechanizacja wojsk daje możliwość wykorzystania takich sytuacji do szybkiego przenoszenia wysiłku w głąb - daje możliwość prowadzenia aktywnych i manewrowych działań w warunkach użycia broni jądrowej, już na początku natarcia.

Broń jądrową stwarza przesłanki do powstawania szybkich zmian w składzie zgrupowań uderzeniowych wojsk, zmian w stosunkach sił walczących stron oraz prowadzi do zmian nie tylko sposobów, lecz również rodzajów działań bojowych. Z tych przesłanek wynika, wzrastająca obecnie rola czynnika czasu. Jednym bowiem z warunków decydujących o powodzeniu operacji jest uprzedzenie przeciwnika w wykonaniu uderzeń jądrowych, zwłaszcza na jego środki raketowo-jądrowe.

W teorii sztuki operacyjnej przyjęto jako obowiązujące założenie, że sposoby rozbicia zgrupowań wojsk przeciwnika oraz prowadzenie operacji winno być realizowane przy użyciu wszystkich sił i środków pozostających w uzbrojeniu rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk. Warunkuje to możliwość roz-

bicia wojsk przeciwnika, które wynikają natomiast z bojowych właściwości uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz z charakteru wykorzystywanych zadań i konkretnych warunków pola walki. Opierają się jednak przede wszystkim na uderzeniach jądrowych i zgranych z nimi manewrowymi działaniami innych środków walki. Za podstawowy sposób uznano w natarciu wykonanie uderzeń jądrowych na zasadniczych kierunkach i szybkie przemieszczanie się w głąb pancernych i zmotoryzowanych oddziałów, związków taktycznych i operacyjnych, przede wszystkim przenikanie wojsk w głąb przez luki powstałe w wyniku uderzeń jądrowych i zmasowanych uderzeń ogniowych. Uzasadniono, że natarcie na wybranych kierunkach sprzyja efektywnemu wykorzystaniu skutków użycia broni jądrowej. Umożliwia przełamanie obrony na kilku odcinkach i szybkie przenoszenie wysiłków wojsk w głąb ugrupowania operacyjnego przeciwnika. Umożliwia ponadto pełniejsze wykorzystanie dużej manewrowości i siły uderzeniowej atakujących wojsk, prowadzenie natarcia na szerokim froncie i w szybkim tempie, rozcinanie napotykanych przed frontem natarcia zgrupowań wojsk przeciwnika, wykonywanie uderzeń na jego skrzydła i tyły i niszczenie go częściami.

Za efektywny sposób prowadzenia operacji zaczepnej uznaje się wykonanie uderzeń jądrowych i prowadzenie natarcia na zbieżnych kierunkach w celu okrążenia i zniszczenia głównych sił broniących się wojsk przeciwnika z jednoczesnym rozwinięciem natarcia w głąb.

Rozwinięcie natarcia na wybranych kierunkach, możliwość obejścia broniących się zgrupowań wojsk przeciwnika poprzez luki w ich ugrupowaniu oraz wysoka ruchliwość nacierających wojsk zdecydowanie sprzyja okrążeniu i zniszczeniu okrążonych wojsk

przeciwnika. Użycie broni jądrowej pozwala wykonać tego rodzaju zadanie bez tworzenia wewnętrznego i zewnętrznego frontu okrążenia. Ponadto przy pomyślnym rozwoju natarcia na wybranych kierunkach poszczególne zgrupowania wojsk przeciwnika mogą zostać odcięte od dróg odejścia i przyparte do morza, lesisto-bagnistego odcinka terenu, grzbietu górskiego itp. Ich niszczenie może również przebiegać tak zdecydowanie, jak okrążonego przeciwnika. W takich warunkach główny wysiłek nacierających wojsk powinien skupiać się przede wszystkim na rozeźlonkowaniu w kolejnym niszczeniu przypartego do naturalnej rubieży przeciwnika z jednoczesnym rozwinięciem natarcia w głąb. Na przykład na kierunku nadmorskim szerokie zastosowanie może znaleźć taki sposób natarcia, jak odcięcie głównego zgrupowania przeciwnika od morza poprzez wykonanie uderzenia wzdłuż wybrzeża morskiego, aby pozbawić go wsparcia ze strony sił morskich, rozciąć na części i zniszczyć w toku zdecydowanego natarcia w głąb.

za  
W teorii i praktyce sztuki operacyjnej ważny kierunek doskonalenia natarcia we współczesnych warunkach uznano użycia wojsk powietrznodesantowych i wojsk przystosowanych do przerzutu drogą powietrzną. Użyte masowo w ślad za uderzeniami jądrowymi /zmasowanym porażeniem ogniowym/ mogą one odegrać rolę decydującą w rozwinięciu powodzenia operacji.

Minione lata, a także współczesne doświadczenia i badania wykazują, że zmiany w teorii i praktyce sztuki operacyjnej pozostawały i pozostają w ścisłej zależności z postępem naukowo-technicznym, który zdecydowanie oddziałuje na rozwój techniki wojskowej - na wszystkie rodzaje współczesnego uzbrojenia i sprzętu bojowego wojsk. Wyjątkowo ważna jest również i druga zależność, która działa odwrotnie i sprawia, że rozwijające się sposoby operacji stawiają coraz wyższe wymagania środkom

walki, zmuszają do ich unowocześniania, doskonalenia ich parametrów taktyczno-technicznych oraz opracowywania nowych środków i jednocześnie określają kierunki i perspektywy dalszego rozwoju. Najczęściej, ze względu na potrzeby rozwoju operacji formułowane są wymagania dotyczące zwiększania zasięgu ogniowego rażenia raketami, artylerią i uderzeniami lotnictwa, dokładności rażenia celów, a także wyraźnego polepszania osiągnięć bojowych czołgów, transporterów opancerzonych, środków rażenia celów powietrznych na różnych wysokościach, środków walki radioelektronicznej, środków łączności, rozpoznania, techniki wojsk inżynierskich, chemicznych itp. W ten sposób, jak wykazują doświadczenia ma miejsce wtórny, uzależniający wpływ sposobów prowadzenia operacji na nowe bronie, środki walki i sprzęt bojowy. Praktycznie jest on mniej widoczny niż bezpośredni wpływ nowych środków walki i udoskonalonego uzbrojenia na sposób prowadzenia operacji.

Ze względu na to, że różne rodzaje nowych i udoskonalonych technicznie środków walki nie wchodzi do uzbrojenia wojsk w sposób masowy i równocześnie, lecz cyklicznie w dość znacznych odstępach czasu, to rozwój sposobów prowadzenia operacji, chociaż trwa nieprzerwanie, jest z tych właśnie względów w miarę równomierny i w zasadzie nie podlega gwałtownym, rewolucyjnym skokom. Stwierdza się, że w sztuce operacyjnej zmiany występują zawsze relatywnie w sposób powolny i nie zawsze w pełni jakościowo widoczny. Zasadnicze, gwałtowne zmiany w rozwoju operacji występują tylko wtedy, gdy zmiany w uzbrojeniu wojsk są masowe i osiągają jednocześnie wysoki poziom ilościowy i jakościowy.

Na dziś do prawidłowości rozwoju zaliczono pojawiające się, nowe elementy obliczone na prowadzenie działań wybitnie aktywnych i manewrowych, podporządkowanych szybkiemu osiągnięciu

zakładanych celów operacji. Dlatego właśnie działania zaczepne są coraz bardziej nastawiane na całkowite rozgromienie i zniszczenie przeciwnika w jak najkrótszym czasie. Ma miejsce stały wzrost skali i zakresu operacji szczególnie pod względem rozmachu, liczebności uczestniczących w nich wojsk, liczebności uderzeń ogniowych i stałego wzrostu ich mocy, głębokości i tempa działań wszystkich rodzajów wojsk. Koniecznością się staje stałe powiększanie głębokości równoczesnego i bardzo skutecznego rażenia ogniem i uderzeniami radioelektronicznymi wojsk i elementów ugrupowania bojowego i operacyjnego przeciwnika oraz wykonanie wspomnianych kompleksowych uderzeń jednocześnie na głębokość taktyczną i operacyjną. Prawidłowością jest również nieprzerwanie wzrastająca różnorodność i złożoność prowadzenia operacji, co wymaga skupienia wysiłków wszystkich rodzajów wojsk we właściwym miejscu i czasie, na decydujących kierunkach, oraz ich bardzo ścisłego współdziałania, jako, że tylko wspólne, umiejętnie zsynchronizowane działania mogą zapewnić uzyskanie powodzenia w operacji i pobicie przeciwnika w krótkim czasie.

Sztuka operacyjna traktując o zmianach w sposobach prowadzenia operacji nie pomija jeszcze jednej, niezmiernie ważnej dla współczesnego okresu prawidłowości.

Dość często sądzi się, iż w wyniku rozwoju techniki wojskowej i uzbrojenia wojsk, najszybciej zmieniają się sposoby prowadzenia walki, a w ślad za nimi dopiero sposoby prowadzenia operacji oraz, że pod wpływem nowych środków walki najpierw zmienia się w kolejności, taktyka, sztuka operacyjna, a następnie strategia. Tak było w przeszłości, gdy nowa broń znajdowała się tylko w kompaniach, batalionach, pułkach i dywizjach i kiedy używano się jej jedynie w walce o cele taktyczne na odległości

rzędu kilkunastu i kilkudziesięciu ~~xxx~~ kilometrów, wtedy gdy na operacyjne i strategiczne rezultaty działań wojennych składały się wyłącznie sumujące się sukcesy taktyczne. Obecnie potężne i dalekosiężne strategiczne i operacyjne środki rażenia, używane masowo, mogą w bardzo krótkim czasie zapewnić jednocześnie wykonanie zadań nie tylko o znaczeniu strategiczno-operacyjnym, lecz również i taktycznym. W pełni uzasadnionym staje się więc twierdzenie, że we współczesnych warunkach zmiany w strategicznych formach i sposobach działań zachodzą znacznie wcześniej i w większym stopniu aniżeli w sztuce operacyjnej i taktyce oraz, że mają one często zasadniczy i decydujący wpływ na organizację i sposoby prowadzenia operacji i walki na najniższym szczeblu dowodzenia. Można powiedzieć, że rozwój broni raketowo-jądrowej - tzw. broni "eurostrategicznej" - ma ogromny wpływ na sposoby prowadzenia operacji oraz, że nabiera obecnie zupełnie nowych treści. Istota problemu sprowadza się bowiem nie tylko do ilości i rodzajów broni, ale przede wszystkim do ich jakości - mocy bojowej, odległości i czynników rażenia.

Na przykład w wypadku rozpoczęcia działań wojennych z użyciem broni jądrowej, w rezultacie wykonanych uderzeń wojska lądowe obu stron, zgrupowane na TDW mogą utracić zdolność bojową. Ogólna sytuacja może stać się bardzo krytyczna. Zostaną bowiem silnie skażone duże przestrzenie. Powstaną rozległe strefy zatopień, pożarów i zniszczeń. Naruszona zostanie komunikacja. Nawet przy umiejętnej realizacji w wojskach przedsięwzięć ochronno-obronnych straty w niektórych rejonach mogą wynosić 20-35 %, a niekiedy mogą być większe. Zdolność bojowa niektórych oddziałów, związków taktycznych i operacyjnych może obniżyć się do 30-45 %, a straty niektórych pojedynczych pododdziałów,

oddziałów i związków mogą osiągnąć wielkość 70-80 %. Szczególnie niebezpieczne będą silne skażenia. Mogą one objąć ponad 25 % obszarów zajmowanych przez wojska lądowe.

W dziedzinie technologicznej, największy wpływ na operację wojsk lądowych będzie miała kolejna generacja broni jądrowej - ładunki neutronowe, których głównym czynnikiem rażenia jest promieniowanie przenikliwe. Promień rażenia stanów osobowych promieniowaniem przenikliwym w polowych obiektach fortyfikacyjnych, o dotychczas obowiązującej konstrukcji, przy wybuchu ładunku jądrowego, przy założeniu, że oba wybuchy następują w tym samym środowisku. Promień rażenia ludzi w czołgach i transporterach opancerzonych, jest dwukrotnie większy w porównaniu do ładunku rozszczepialnego. W tych nowych warunkach konieczną staje się zmiana konstrukcji polowych obiektów fortyfikacyjnych oraz wyposażenie czołgów i transporterów opancerzonych wszystkich typów w wykładziny przeciwneutronowe. Ponadto trzeba mieć na uwadze, że polepszanie ochrony przeciwneutronowej wojsk w polowych obiektach fortyfikacyjnych zwiększy ilość i objętość prac oraz wydłuży czas ich wykonania. W związkach taktycznych i operacyjnych objętość ta powinna być zwiększona o około 16-18 %, a czas wydłuży się o około 1 dobę.

W rejonach porażen bronią neutronową, trzeba dokonywać wymiany zwiększonej ilości załóg i obsługi sprzętu bojowego. Trzeba również uwzględniać w innych wymiarach dostępność wojsk do sprzętu, ze względu na promieniotwórczość wtórną, powstającą w materiałach konstrukcyjnych sprzętu bojowego, szczególnie zawierających glin, miedź i cynk. Należy przyjmować, że sprzęt bojowy w rejonie porażen neutronowych może być dostępny: około 50 % - po upływie jednej doby, dalszych 30 % - po upływie dwóch dób, a pozostałe 20 % - po trzech dobach.

Duży wpływ na operacje wojsk lądowych będzie miało zdalne minowanie jądrowe. Prowadzone prace nad ładunkami jądrowymi do wybuchów podziemnych dla rakiety np. "PERSHING-2" oraz podobne prace nad pociskami jądrowymi dla artylerii pozwalają na szeroki zakres zdalnego minowania na różnych głębokościach, zarówno w strefie taktycznej, jak i w strefie operacyjnej. Technika zdalnego minowania jądrowego, w głębi terytorium i ugrupowania wojsk oraz tworzenie zawałów i zapór w rejonach kanalizujących ruch wojsk - rewolucjonizuje dotychczasową koncepcję minowania, ograniczaną do postawienia zapór na własnym terytorium. Na przykład głowica rakiety "PERSHING-2" ma być wyposażona w ładunek jądrowy o mocy 1-5 kt. Umożliwi więc ona zdalne minowanie rubieży na głębokości do 1800 km. Należy mieć na uwadze, że zdalne minowanie jądrowe ma być również wykonywane za pomocą artylerii lufowej.

W teorii i praktyce sztuki operacyjnej lat dziewięćdziesiątych wystąpią kolejne zmiany wynikłe z wprowadzenia do uzbrojenia wojsk nowych broni, które zrewolucjonizują dotychczasowe poglądy na sposoby przygotowania i prowadzenia operacji na lądzie, w powietrzu na morzu i w kosmosie.

Należy się liczyć z tym, że w przyszłych, ewentualnych działaniach wojennych na TDW walczące strony obok środków, które obecnie posiadają w uzbrojeniu wojsk, użyją wiele nowych broni o dużej sile rażenia i wysokiej celności oraz wiele nowych środków walki i środków radioelektronicznych o nieznanych dotychczas parametrach i możliwościach bojowych, umieszczanych nie tylko w naziemnych środkach transportowych wojsk lądowych, na samolotach, śmigłowcach i okrętach, lecz również w przestrzeni kosmicznej na różnego rodzaju satelitach Ziemi, statkach i pro-

mach kosmicznych /satelitarnych/ wykonujących zadania o znaczeniu strategicznym, operacyjnym i taktycznym. Istnieją podstawy do tego, by twierdzić, że we wszystkich rodzajach wojny zgromadzony zostanie znaczny potencjał nowoczesnych radioelektronicznych środków rażenia i środków walki. Wzrośnie zakres i skuteczność aktywnych i ofensywnych działań radioelektronicznych prowadzonych z zaskoczenia, dużą mocą, równocześnie na Ziemi i z Ziemi, z powietrza i w powietrzu, z kosmosu i w kosmosie oraz z morza i na morzu. Powstaną nowe specjalności wojskowe i nowe rodzaje wojsk. Decydować o tym będą zapowiadane ogromne osiągnięcia nauki i techniki. Zmieniają one charakter pola walki - charakter działań wojennych. Uzyskiwane obecnie rezultaty naukowo-badawcze wskazują na ogromny postęp w dziedzinie radioelektroniki kwantowej.

Przewiduje się że do roku 2000 rozwinięty zostanie system niszczenia pocisków w locie, w oparciu o technologie wykorzystujące broń laserową i strumienie cząstek wysokiej energii. Jest to zupełnie nowa technologia niszczenia.

Nauka zapowiada możliwości zastosowania w działaniach wojennych broni laserowej, broni wiązkowej plazmowej, broni wiązkowej cząstek elementarnych i broni wiązkowej mikrofalowej.

Obecnie główny wysiłek badawczy w rozwoju broni laserowej koncentruje się na budowie przeciwrakietowego systemu broni laserowej bazowania kosmicznego, w składzie którego ma się znaleźć laset dużej mocy /5-10 MW/, zestaw kierowania wiązką oraz zestaw wykrywania i śledzenia rakiet balistycznych przeciwnika. W systemie ma pracować 20-50 satelitów z bronią laserową, umieszczonych na orbitach odległych o 1000 km od Ziemi. Mają one niszczyć do 1000 rakiet balistycznych na aktywnym odcinku toru

lotu, z odległości kilku tysięcy kilometrów, w czasie 8-10 min.

W siłach powietrznych prowadzone są prace nad bronią laserową przewidzianą do niszczenia celów powietrznych ze specjalnych samolotów NKC-135. Siły lądowe koncentrują się natomiast na opracowaniu laserowych systemów broni przeciwlotniczej i przeciwpancernej, a siły morskie - na systemach broni laserowej obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej okrętów. Trwa intensywny proces inwestowania w ten rodzaj broni.

Dużo uwagi poświęca się broni wiązkowej plazmowej. Jest ona perspektywnym systemem broni w której wykorzystuje się zjawisko powstawania plazmy.

Plazma stanowi zjonizowany gaz podgrzewany do tak wysokiej temperatury, że następuje wydzielanie nukleonów z jąder atomów, które tworzą wiązkę materii o najwyższej gęstości energii.

Ostatnie badania wskazują na możliwość opracowania akcelatora, który stworzyłby szansę generowania porcji plazmy /w formie plazmoidów/ o bardzo dużej energii i prędkości rozchodzenia się w przestrzeni 1000 km/s.

Wyjątkowo dużo uwagi poświęca się broni wiązkowej cząstek elementarnych. W tego rodzaju broni nośnikami energii mogą być elektrony, protony, neutrony lub cząstki naturalne /atomy wodoru/. Możliwość budowy tego typu broni jest trudna do ustalenia na obecnym etapie rozwoju techniki. Praca badawcze koncentrują się przede wszystkim na możliwości wykorzystania w nich elektronów. Wyniki badań wykazują, że wiązka elektronów może skutecznie zwalczać głowice rakiet balistycznych z bardzo dużych odległości. Wszystkie koncepcje systemów broni wiązkowych, poza generatorami wiązek, wymagają bardzo skomplikowanych i kosztownych urządzeń pomocniczych. Będą to urządzenia do wykrywania i śledzenia rakiet

balistycznych, selekcji celów rzeczywistych od pozornych oraz naziemne kompleksy kierowania pracą całego systemu broni przeciw-rakietowej.

Niezwykle skomplikowany problem stanowi wycelowanie wiązki w cel z odległości kilku tysięcy kilometrów.

Według oceny specjalistów broń wiązkowa cząstek elementarnych może zostać zbudowana do końca bieżącego stulecia. Natomiast broń wiązkowa mikrofalowa i plazmowa znajduje się na etapie badań podstawowych. Broń tego typu nie zostanie opracowana przed upływem 20-25 lat.

W tej grupie broni znajdzie zapewne zastosowanie broń wiązkowa mikrofalowa. Jest to broń w której przewiduje się wykorzystać wiązkę mikrofalową do bezpośredniego niszczenia celów. Wiązka taka, o ile udałoby się uformować i skupić /zapowiada się, że jest to możliwe/ mogłaby niszczyć sprzęt radioelektroniczny i urządzenia elektroniczne, a przy uzyskaniu odpowiednio wysokiej mocy może spowodować wybuch ładunku bojowego /np. zapalnika broni termojądrowej/, jak również spowodować zniszczenie rakiety balistycznej i innego uzbrojenia wojsk.

## **II.** ELEMENTY STRUKTURY I ZARYS TREŚCI SZTUKI OPERACYJNEJ JAKO

### DZIEDZINY NAUKI

Cechą charakterystyczną każdej nauki wyodrębniającą ją z całego zespołu nauk jest oddzielny problem badań nie mieszczący się w innych naukach.

Problemem badawczym nauki wojennej jest wojna jako zjawisko społeczne. Przedmiotem zaś badań jest walka zbrojna, jako bezpośrednie starcie zbrojne przy pomocy środków i sposobów ściśle wojskowych.

Przedmiotem badań sztuki operacyjnej jako części składowej nauki wojennej są operacje prowadzone w różnych warunkach i z różnym celem, w zasadzie przy zaangażowaniu wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk.

~~Przedmiotem badań sztuki operacyjnej są:~~

~~a/ metoda dialektyczno-materialistyczna;~~

~~b/ metody oparte na doświadczeniach bojowych, doświadczeniach~~

~~operacyjnych;~~

~~c/ metody oparte na doświadczeniach bojowych;~~

~~d/ metody oparte na doświadczeniach bojowych tylko dla nauki wojennej~~

~~/współpraca z wojskami, doświadczenia bojowe, doświadczenia bojowe~~

~~doświadczenia bojowe, doświadczenia z bojowym sprzętem, doświadczenia~~

~~operacyjnych;~~

~~e/ metoda operacyjna oparta na doświadczeniach bojowych~~

~~metoda dialektyczna i historyczna~~

Sztuka operacyjna bada operacje na lądowych, lądowo-morskich i oceanicznych teatrach działań wojennych oraz operacje w przestrzeni powietrznej i kosmicznej. Wszystkie wymienione operacje badane i opracowywane są dla warunków z użyciem broni konwencjonalnej oraz raketowo-jądrowej /kosmicznej/ i zapowiadanych przez naukę nowych broni.

Przedmiotem badań sztuki operacyjnej wykracza więc zdecydowanie poza sferę taktyki. Wynika to również z tego że:

a/ Cel działania /operacyjny, a niekiedy operacyjno-strategiczny/ oraz zadania sprowadzają się do rozgromienia taktyczno-operacyjnego zgrupowania wojsk przeciwnika oraz opanowania obiektów i rejonów ważnych z punktu widzenia operacyjnego lub strategicznego;

b/ siły główne przeznaczone do realizacji postawionych zadań /ZO lub wyższe ZO, a niekiedy kilka ZT/ występują pod jednym

kierownictwem;

c/ czas działania potrzebny do realizacji zadania wynosi kilka lub kilkanaście dni, natomiast przestrzeń do kilkuset

kilometrów; *wiąże się to z prowadzeniem odpowiednich zasobów*

d/ ocena rozwiązywania poszczególnych problemów odbywa się sposobem syntezy, a nie tak, jak w taktyce sposobem analizy.

Sztuka operacyjna bada zagadnienia związane ze współczesnymi operacjami w kilku *aspektach*:

a/ W aspekcie przygotowań do wojny, w którym zawarta jest organizacja i planowanie operacji oraz osiągnięcie gotowości bojowej przez siły zbrojne.

b/ W aspekcie trwania wojny, którego treść zawiera zagadnienia prowadzenia operacji z obustronnym użyciem broni masowego rażenia lub ciągłym zagrożeniem użycia.

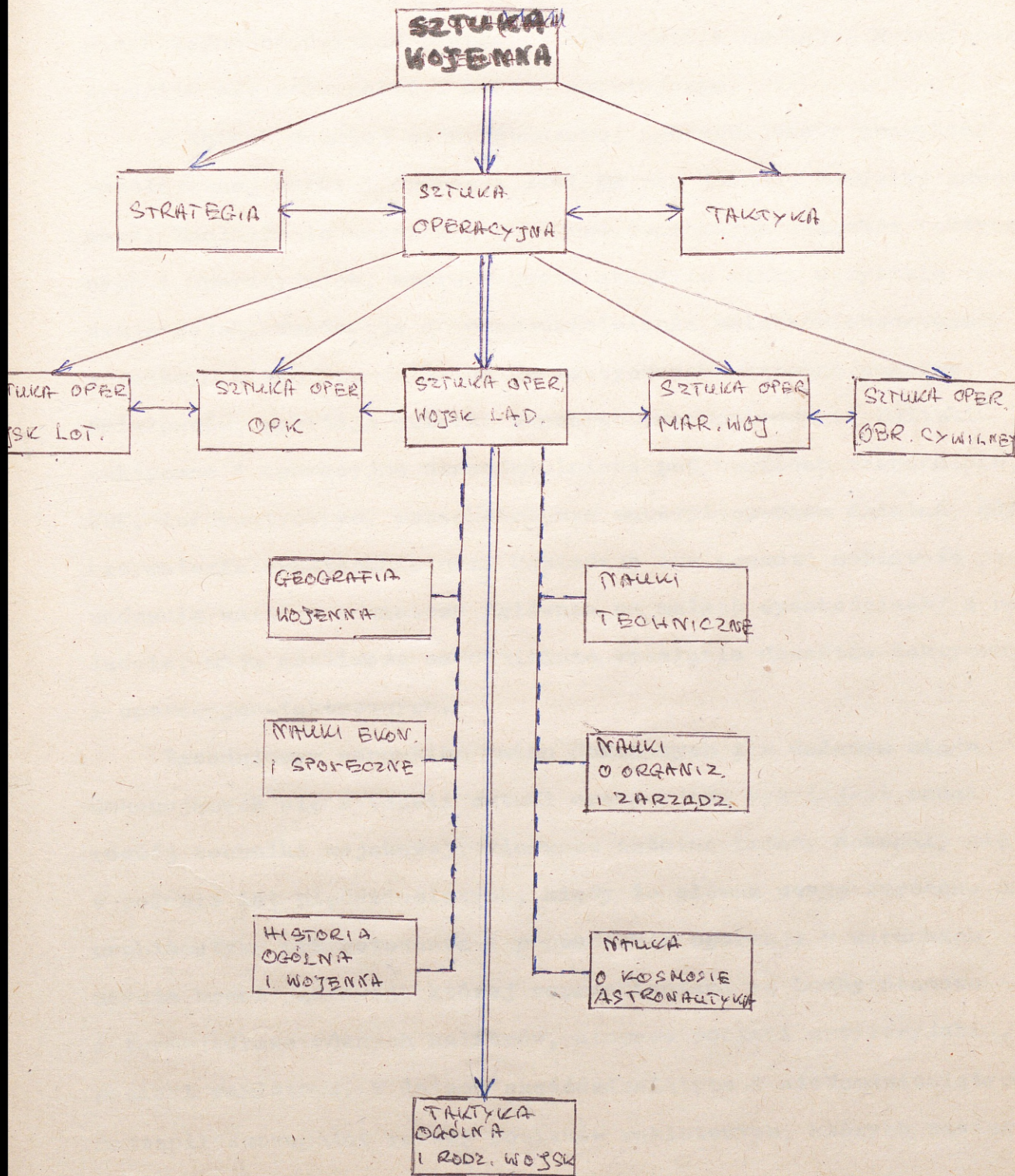
c/ W aspekcie ciągłości dowodzenia, który obejmuje zarówno okres przygotowawczy do wojny, jak i w czasie prowadzenia operacji.

Na podstawie przewidywań dotyczących charakteru przyszłej wojny, a także założeń strategii wojennej, sztuka operacyjna bada współczesne operacje w zakresie celów, zadań i sposobów prowadzenia - nawiązując do danego teatru działań, a w ramach teatru do kierunków strategicznych i operacyjnych. Badając cele i zadania współczesnych operacji wiąże je ściśle z możliwością użycia w przyszłych operacjach różnych rodzajów wojsk oraz broni masowego rażenia. Analizuje także jej wpływ na charakter pola bitwy oraz strukturę wojsk i służb, ich uzbrojenie, wyposażenie i możliwości prowadzenia skutecznych operacji.

Szczególnym przedmiotem badań jest rozpoznania operacyjne, wysoka gotowość i sprawność bojowa w wojskach, sztabach i orga-

nach tyłowych. Możliwości i sposoby przegrupowania ZT i ZO w rejon działania i wprowadzenia ich do bitwy.

Struktura sztuki operacyjnej i jej związki z innymi naukami.



Zmiany w sztuce operacyjnej podyktowane są głównie zmianami charakteru wojny, jej *celem i zasięgiem. Ale nie tylko służą wyrażeniu* *na nowo, wcale wojny, z jej nowymi formami bojowymi, a przede wszystkim* *wymaganiom taktycznymi, które przetrwały w walce.*  
W pierwszej wojnie światowej wyłoniła się potrzeba współdziałania wszystkich rodzajów wojsk w walce o wspólny cel taktyczny, zwłaszcza przełamanie obrony przeciwnika wymagało dokładnego określenia kolejności działań piechoty, artylerii i czołgów. W ten sposób zrodziło się pole walki w sensie dzisiejszym.

W latach drugiej wojny światowej ogólnowojskowy charakter współczesnej walki i operacji stał się jeszcze bardziej zdecydowany. Znalazło to wyraz w strukturze ówczesnych związków taktycznych i operacyjnych, które w swoim składzie miały wszystkie rodzaje wojsk. Tendencje do usamodzielniania związków obserwujemy w dalszym ciągu np. do związków taktycznych włączono eskadrę śmigłowców, powstają związki pancerno-zmechanizowane. Związki taktyczne i operacyjne usamodzielniono pod względem rozpoznania, WRE, informatycznym, wszechstronnym zabezpieczeniem działań, głównie materiałowo-technicznym. Posiadają one ponadto możliwość prowadzenia walki w powietrzu /głównie na małych wysokościach/ i na lądzie, mają możliwość samodzielnie wysyłania desantów taktycznych i operacyjno-taktycznych.

Zasadniczym warunkiem zmian dokonanych i w dalszym ciągu dokonujących się w teorii sztuki operacyjnej był i jest nadal rozwój techniki wojskowej. Pierwsze istotne zmiany dokonały się w połowie lat pięćdziesiątych, kiedy to główną uwagę zwrócono na problematykę przygotowania i prowadzenia operacji w warunkach użycia broni jądrowej, której reprezentantami są bomby atomowe i termojądrowe różnych kalibrów, atomowe pociski artyleryjskie, pociski raketowe. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych nastąpił szczególny rozwój pocisków raketowych, których zasięg

wynosi obecnie dziesiątki, setki i tysiące kilometrów. Umożliwiają one jednoczesne rażenie celów na całą głębokość operacyjnego ugrupowania wojsk nieprzyjaciela i prowadzenie ognia z dużą celnością. Broń jądrowa stanowi jeden z głównych środków rażenia nieprzyjaciela w operacji. Wszystkie pozostałe techniczne środki doskonali się do takiego stanu, który odpowiadałby wymaganiom współczesnej wojny. Zasada ta odnosi się w równym stopniu do uzbrojenia wojsk lądowych, lotnictwa i marynarki wojennej.

Sprzęt pancerny stanowią wozy bojowe zdolne do działań niezależnie od warunków terenowych i atmosferycznych. Współczesne czołgi są przystosowane do wykorzystania w warunkach użycia broni jądrowej, dysponują silnym i bardzo skutecznym uzbrojeniem, zapewniającym wysoką precyzję rażenia.

Piechota dysponuje nowoczesnym transporterem opancerzonym /BWP/, który jest jednocześnie środkiem transportu i walki. Na wyposażeniu współczesnej piechoty znajduje się ponadto szeroki wachlarz środków i urządzeń służących do wszechstronnego zabezpieczenia walki. Jest to dziś samodzielny rodzaj wojsk, zdolny do wykonywania zadań w warunkach izolacji oraz braku wzmocnienia i wsparcia.

Sprzęt raketowy i artyleryjski - z reguły samobieżny, przystosowany jest do przenoszenia ładunków jądrowych, wysoce manewrowy i zdolny do natychmiastowej zmiany stanowisk ogniowych.

Środki przeciwpancerne to obecnie głównie raketowe przeciwpancerne pociski kierowane, w mniejszym stopniu artyleria przeciwpancerna. Są one niezwykle skuteczne w działaniu, głównie z uwagi na prawdopodobieństwo trafienia celu do stu procent.

Środki przeciwlotnicze zdolne są do zwalczania samolotów i śmigłowców, głównie działających na średnich i małych wysokościach.

Zestaw środków przeciwlotniczych stanowią nowoczesne działa plot - wyposażone w komputerowe systemy przygotowania danych i automatycznie kierowany sprzęt raketowy.

Sprzęt wojsk inżynieryjnych posiada wszechstronne możliwości zabezpieczenia działań wojsk. Dzięki zastosowaniu automatyzacji bardzo skrócony został czas wykonania poszczególnych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego.

Lotnictwo znalazło powszechne zastosowanie na współczesnym polu bitwy. Szczególnie intensywny rozwój następuje lotnictwa szturmowego, zdolnego do zwalczania celów naziemnych na niskim pułapie i śmigłowców bojowych dysponujących wielowariantowym uzbrojeniem pokładowym, pozwalającym na wszechstronne zastosowanie na polu bitwy.

Na obraz nowoczesnej techniki wojskowej składa się znacznie szerszy wachlarz środków. Należą do nich również urządzenia radioelektroniczne i radiolokacyjne, środki łączności, sprzęt chemiczny, logistyczny, remontowy, medyczny.

Szeroki asortyment wyposażenia wojsk świadczy o możliwościach nowoczesnej armii, stanowi nową materialną przesłankę operacji o dużym rozmachu, na większą głębokość i z bardziej decydującymi celami niż w wojnie minionej.

*Wzrost walory sprężyste zwiększają dynamikę działań i tempo walczących celów u poszerzają u jako walki.*  
Uzbrojenie i sprzęt wywierają bezpośredni wpływ na sposoby prowadzenia działań i na organizację wojsk, ale również na strukturę sztuki wojennej. Jeżeli pojawia się w masowych ilościach nowy sprzęt o decydującym znaczeniu, zmieniają się przede wszystkim sposoby prowadzenia walki zbrojnej i w ślad za tym zmienia się również organizacja wojsk. Prawidłowość ta dotyczy także struktury sztuki wojennej i obowiązuje we wszystkich jej dziedzinach - w strategii, sztuce operacyjnej i taktyce. Zastosowanie jednostkowych nowoczesnych środków walki bez powiązania

ich w walce z istniejącymi środkami nie wpływa na charakter operacji. Dopiero masowe zastosowanie nowych środków walki w integralnym systemie z istniejącymi może spowodować zmiany w charakterze operacji. We współczesnych warunkach zastosowanie w operacjach broni masowego rażenia może dać najlepsze rezultaty i wywołać określone zmiany w charakterze operacji, a nawet w strukturze sztuki operacyjnej dopiero w połączeniu z ogniem artylerii, uderzeniami lotnictwa i środków WRE oraz działaniem wojsk pancernych i zmechanizowanych.

Nowe uzbrojenie i sprzęt wymagają nowych sposobów prowadzenia działań bojowych. Ta strona, która pierwsza właściwie i na czas opanuje nową technikę i nowe sposoby działań oraz dostosuje strukturę swoich armii do tych potrzeb, może znaleźć się w dogodniejszej sytuacji.

Nowe poglądy w teorii sztuki operacyjnej na drodze swego rozwoju niekiedy popadają w skrajności. W jednym wypadku nowa broń /na przykład broń masowego rażenia/ jest przeceniana i przypisuje się jej właściwości, które mogą zapewnić zwycięstwo w wojnie w krótkim czasie. W innym - broni tej się nie docenia i niechętnie dokonuje się korekty poprzednich poglądów operacyjnych, które dowiodły swej żywotności w operacjach minionej wojny i wydają się całkowicie przydatnymi i w przyszłej ewentualnej wojnie. Obie te skrajności są jednakowo szkodliwe dla prawidłowego rozwoju we właściwym czasie teorii sztuki operacyjnej, ponieważ nie odzwierciedlają obiektywnej rzeczywistości.

Podstawę najnowszych technicznych środków walki, stanowi jednak broń jądrowa w połączeniu z nowoczesnym lotnictwem, różnorodną bronią raketową i techniką radioelektroniczną. Te środki walki dokonały w ostatnim dziesięcioleciu w sztuce wojennej wszystkich armii świata całkowitego przewrotu i stały się głównym czyn-



cechuje wysokie tempo działań, duży rozmach czasowo-przestrzenny, a także ciągła zmienność sytuacji i nieustanna walka o inicjatywę na kierunkach działań.

Wprowadzenie na szeroką skalę automatyzacji dowodzenia pociągnie za sobą rewolucyjne zmiany w systemie dowodzenia wojskami na szczeblach operacyjnych i w strukturze sztuki operacyjnej w ogóle. Dlatego też, umiejętność trafnego przewidywania rozwoju nowych rodzajów uzbrojenia i sprzętu bojowego oraz właściwe przewidywanie ich wpływu na sposoby prowadzenia działań bojowych i dowodzenia wojskami sprzyja rozwojowi teorii sztuki operacyjnej.

W okresie międzywojennym ogromny wpływ na teorię sztuki wojennej /w tym także na sztukę operacyjną/ miały czołgi i lotnictwo. Obecnie takimi środkami są: broń jądrowa i inne środki masowego rażenia, zwłaszcza w połączeniu z techniką raketową; nowoczesne wysokowydajne środki ogniowe o dużej precyzji i skuteczności rażenia; systemy rozpoznawczo-uderzeniowe. ~~Wszystko to~~ <sup>Parzyśkie fakty</sup> jeszcze raz potwierdza tezę, że uzbrojenie i sprzęt są najważniejszymi czynnikami, które wywierają decydujący wpływ na rozwój teorii sztuki wojennej w tym także na teorię sztuki operacyjnej oraz na zmianę poglądów na charakter wojny i sposoby jej prowadzenia. Ponadto należy podkreślić, że jeśli poprzednio nowe środki techniczne wywierały istotny wpływ przede wszystkim na taktykę, później na sztukę operacyjną, a przez nie dopiero na strategię, to obecnie zaszła tutaj zasadnicza zmiana. Współczesne środki walki w postaci broni jądrowej wywierają poważny wpływ przede wszystkim na strategię, a przez nią - na sztukę operacyjną i taktykę. Natomiast konwencjonalne środki rażenia, w tym głównie systemy rozpoznawczo-uderzeniowe i inne wysokowydajne środki ogniowe bezpośrednio wpływają na sztukę operacyjną, a dopiero przez nią na strategię i taktykę.

Przeobrażenie wojny w przetrwanie i paraliżowanie sposobu na charakter wojny jest dąży zaniej przesunięcia broni i dowodzenia i kierowania walką, przetrwanie i paraliżowanie sposobu na charakter wojny i przetrwanie

nowe cele, formułowane na płaszczyźnie TDW. W związku z tym należy ocenić dotychczasowy stan i kierunek rozwoju sztuki operacyjnej. Podkreślane to jest głównie wysoka efektywność środków walki powietrznej. Sytuację tego rodzaju zapewniają również sprawnie realizowane przedsięwzięcia w zakresie obrony powietrznej, jak również, jak wspomnieliśmy, w zakresie logistyki i dlatego też operacyjną zasadą obowiązującą w teorii i praktyce sztuki operacyjnej będzie nową prawidłowością na obecnym etapie rozwoju sztuki operacyjnej

gdo-  
sta-  
z dnia-  
graz  
leci  
nad  
caj

- wywołaną między innymi także nowymi środkami walki jest to, że ostatecznie została zlikwidowana "granica bezpieczeństwa" istniejąca jeszcze w drugiej wojnie światowej między czołowymi zgrupowaniami wojsk armii, a jej tyłami. Tyły obecnie tak samo są zagrożone jak wojska pierwszego rzutu. A z racji na wagę zaopatrzenia w środki materiałowe współczesnej armii będą śledzone i niszczone na równi ze środkami przenoszenia broni jądrowej. Należy dążyć do wypracowania oddzielnych zasad zaopatrzenia.

W współczesnych operacjach **istotne znaczenie będą miały także działania obronne**. Obustronne przejście do obrony jest możliwe i to zarówno na drugorzędnych, jak i na głównych kierunkach operacyjnych. Działania obronne będą jednak miały wtedy przede wszystkim charakter przejściowy, głównie polegający na odparciu agresji nieprzyjaciela i przejściu do operacji zaczepnych o decydujących celach.

ZARYS ROZWOJU POTENCJAŁU NAUKOWEGO SZTUKI OPERACYJNEJ WOJSK LĄDOWYCH W POLSCE

Dużą rolę w rozwoju teorii i praktyki sztuki operacyjnej w ZSRR odegrały wyższe uczelnie wojskowe, a zwłaszcza Akademia Wojskowa im. M.W. Frunze, w której w 1931 r. utworzono fakultet operacyjny. W 1936 r. został on wydzielony ze składu organizacyjnego akademii. W oparciu o kadre naukową tego fakultetu utworzono Wojskową Akademię Sztabu Generalnego im. Woroszyłowa, która w szerokim zakresie zajęła się studiami strategicznymi i badaniami sztuki operacyjnej.

Teorią sztuki operacyjnej zajmowały się nie tylko wyżej wymienione uczelnie, lecz również uczelnie wojskowe rodzajów wojsk, fakultety wojskowe istniejące przy uczelniach cywilnych, Sztab

Generalny dowództwa i sztaby rodzajów wojsk, dowództwa i sztaby okręgów wojskowych oraz Towarzystwo Wojskowe-Naukowe.

Osiągnięcia badawcze oraz stan wiedzy z zakresu teorii i praktyki sztuki operacyjnej był publikowany na łamach czasopism i periodyków wojskowych oraz w wielu książkowych wydaniach specjalistycznych.

W Polsce w latach trzydziestych ma miejsce dość dynamiczny rozwój teoretycznej myśli wojskowej w dziedzinie sztuki operacyjnej inspirowany przez młodą kadry oficerską wykształconą w Wyższej Szkole Wojennej. Jednocześnie obserwowane są postawy zachowawcze starszej kadry oficerskiej, szczególnie tej, która zajmowała wyższe stanowiska wojskowe. Zasadnicze różnice jakie występowały w poglądach na klasyfikację i treść nauki wojennej ujemnie wpłynęły na rozwój potencjału naukowego nauk wojskowych, w tym przede wszystkim sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Nowa dziedzina wiedzy wojskowej nie znajdowała powszechnej aprobaty. Naukowcy i teoretycy wojskowi podejmujący w tej dziedzinie badania napotykali na poważne trudności moralne i materialne. Nie znajdowali zrozumienia u wyższych przełożonych i osób odpowiedzialnych za stan i rozwój sił zbrojnych. Uzyskiwane wyniki badawcze, aprobowane przez ograniczony krąg odbiorców, dawały im jedynie indywidualną satysfakcję intelektualną i świadomość, że nie są odosobnieni w swoich poglądach, że w Europie, w innych armiach oficjalnie prowadzone są podobne badania oraz, że uzyskiwane wyniki są zbieżne z uzyskiwanymi w Polsce.

Z poznawczego punktu widzenia, można jako pozytywny fakt odnotować że w Polsce druga połowa lat trzydziestych zapoczątkowała rozwój potencjału naukowego powstającej nowej dziedziny nauki wojennej - sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Nośnikiem tego potencjału - instytucjonalnie - była Wyższa Szkoła Wojenna wraz z wykształ-

coną w niej częścią kadry oficerskiej, szczególnie tą, która zajmowała stanowiska służbowe w Generalnym Inspektoracie, Sztabie Głównym oraz w inspektoratach armii i propagowała nowe poglądy dotyczące nauki wojennej, strategii, działalności operacyjnej i taktyki. W tym też okresie w upowszechnianiu teoretycznej myśli wojskowej w zakresie sztuki operacyjnej ważną rolę spełniała redakcja organu teoretyczno-fachowego "Bellona", przeznaczonego dla wyższych dowódców i oficerów sztabowych oraz centralnych instytucji wojskowych i sztabów jednostek wojskowych.

Kolejny okres rozwoju potencjału naukowego, teorii i sztuki operacyjnej przypada na lata po drugiej wojnie światowej.

Zadania naukowo-badawcze w dziedzinie nauki wojennej - instytucjonalnie - przyjęła Akademia Sztabu Generalnego powołana do życia Dekretem Rady Ministrów z dnia 22 października 1947 r.

Akademia Sztabu Generalnego od czasu jej powołania została ukierunkowana na kształcenie kadr dowódczo-sztabowych i działalność naukowo-badawczą w dziedzinie teorii wojskowej. Marszałek Polski Michał Żymierski w swoim wystąpieniu na otwarciu Akademii 12 grudnia 1947 r. powiedział: "Akademia ma dostarczyć naszemu wojsku oficerów - naukowców, zdolnych do samodzielnego rozwiązywania zasadniczych zagadnień nowoczesnej wojny, posiadających znajomość naukowej metody rozwiązywania tych zagadnień i umiejących bezbłędnie posługiwać się <sup>ta</sup> metodą". Były to bardzo ambitne, rozległe i dalekosiężne cele naukowe. Sformułowanie takich celów naukowych nie mogło dotyczyć tylko najbliższych lat. Nie było po prostu w akademii w początkowym okresie na to warunków. Uczelnia musiała do tych celów dochodzić stopniowo, systematycznie w procesie swego wewnętrznego rozwoju.

Tworzenie podstawowych warunków do prowadzenia prac naukowo-badawczych w ASG w dziedzinie sztuki operacyjnej wojsk lądowych

obejmuje lata 1947-1955. Był to okres, w którym dojrzały naukowe kadry wykształcone już w ASG WP, w uczelniach radzieckich. W strukturze organizacyjnej ASG WP wyodrębniono nowe komórki organizacyjne, które zapoczątkowały i w owym czasie zaspokajały podstawowe aspiracje uczelni w dziedzinie badań naukowych w zakresie sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Funkcję tą spełniała powołana do życia w 1955 r. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki Wyższych Związków Operacyjnej, którą w 1956 r. połączono z Katedrą Taktyki Ogólnej w Katedrę Taktyki Ogólnej i Sztuki operacyjnej.

Drugie dziesięciolecie /1956-1967/ istnienia i działalności ASG WP znamionuje intensywnie narastające ożywienie jej działalności naukowo-badawczej. Zdecydował o tym cały szereg przyczyn. Najważniejszą z nich była zasadnicza zmiana dokonana w życiu politycznym i społecznym kraju. Wyzwolilo to ogromne rezerwy aktywności społecznej. Proces tych przemian oddziaływał na środowisko akademickie we wszystkich dziedzinach jej działalności. W okresie pracy naukowo-badawczej powstał sprzyjający klimat dla jej rozwijania. Zaczęła zdobywać prawo obywatelstwa wśród kadry świadomość, że bez rozwoju nauki nie jest możliwy ogólny rozwój akademii. Wyraźnie też kształtował się pogląd, że ranga akademii jako placówki naukowej zależy od kadry i jej rozwoju naukowego.

W działalności naukowo-badawczej w tym okresie następowało systematyczne usamodzielnienie się uczelni. W krytycznych i polemicznych dyskusjach dotyczących wszystkich sfer życia naukowego, kształtowały się poglądy na cele, organizację i warunki pracy naukowo-badawczej. Od 1956 r. sprawa kształcenia kadry dydaktyczno-naukowej, a przede wszystkim problem doktoryzacji stanowił główny motyw pracy naukowej w akademii. W wyniku tej działalności do 1967 r. Rada Naukowa ASG nadała 78 oficerom stopień doktora

nauk wojskowych. W tej liczbie 16 oficerów w ~~dysektacji~~ <sup>dysektacji</sup> podejmowało problematykę teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych.

Druga dekada istnienia ASG WP stworzyła solidną podstawę kadrową i materiałowo-techniczną, a także przyniosła doświadczenia w zakresie pracy naukowo-badawczej i organizacyjnej, które zaowocowały w naszych Siłach Zbrojnych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych.

Wielu oficerów z doświadczeniem w pracy naukowej zdobytym w ASG podjęło pracę w instytucjach centralnych MON, w sztabach okręgów wojskowych, jak również w wyższych szkołach oficerskich. Rozwijając nabyte umiejętności naukowe ~~zaczęli~~ <sup>zaczęli</sup> je młodym absolwentom ASG obejmującym stanowiska służbowe w tych instytucjach. Wielu z nich, inspirowanych niejednokrotnie już przez swych przełożonych, a przede wszystkim w czasie studiów w ASG, podjęło trud pogłębienia umiejętności naukowo-badawczych i rozwiązywania metodami naukowymi wielu różnych złożonych problemów i tematów teorii i praktyki sztuki operacyjnej wojsk lądowych. W ten sposób został w latach siedemdziesiątych zapoczątkowany proces kształtowania się w instytucjach centralnych MON i sztabach OW ośrodków twórczych ukierunkowanych przede wszystkim na działalność naukową i rozwojową ~~o charakterze~~ <sup>(w tym typie prowadzenie prac badawczych (badawczych) projektowych) o charakterze</sup> i doświadczalną w dziedzinie sztuki operacyjnej wojsk lądowych.

Rozwój kadr naukowych nie jest jedynym i rzeczywistym motorem rozwoju w ogóle potencjału naukowego, w tym również sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Rozwój potencjału naukowego jest złożony. Siłą napędową rozwoju potencjału naukowego sztuki operacyjnej wojsk lądowych jest przede wszystkim społeczne zapotrzebowanie na naukowe podejście do przygotowania i walki zbrojnej. Należy sądzić, że dlatego, iż upatruje się w tym racjonalnego wykorzystania

nia współczesnej techniki; minimalizowanie /racjonalizowanie/ wydatków na technikę; jej racjonalny rozwój /szybkie zmiany i trzeba trafić co rozwijać/; istniejący potencjał zbrojny organizacyjnie może być okiełznany tylko metodami naukowymi; też szybki rozwój innych nauk; potrzeba dokonywania ocen - metody intuicyjne już nie wystarczają, trzeba sięgać po nowe metody naukowe - trzeba prognozować rozwój przyszłych faktów i zdarzeń przy zastosowaniu w szerokim zakresie elektronicznej techniki obliczeniowej /ETO/.

Na obecnym etapie badań nad dziedziną naukową "sztuka operacyjna", w szczególności wojsk lądowych, możemy stwierdzić, iż stymulatorem rozwoju wiedzy w zakresie poszczególnych jej specjalności i podspecjalności naukowych, oprócz społecznej zapotrzebowania na tę wiedzę, jest ich potencjał, czyli określony zasób możliwości, mocy, zdolności wytwórczej, także jego sprawność i wydajność - tkwiący w nośnikach potencjału naukowego.

Nośnikiem potencjału naukowego sztuki operacyjnej wojsk lądowych jest baza naukowo-badawcza i rozwojowa, czyli ogół jednostek organizacyjnych prowadzących prace naukowo-badawcze i rozwojowe albo zajmujących się obsługą nauki i rozwoju, przy czym każda z tych jednostek organizacyjnych posiada swoją wewnętrzną strukturę.

Integralnymi elementami struktury jednostek organizacyjnych /instytucji, komórek/ tworzących bazę naukowo-badawczą i rozwojową sztuki operacyjnej wojsk lądowych są kadry naukowe /pracownicy naukowci/ i personel pomocniczy, obiekty /pomieszczenia/ wraz z materiałowo-technicznym wyposażeniem oraz nakłady finansowe, Jednostki organizacyjne /instytucje prowadzące prace naukowo-badawcze i rozwojowe, które tworzą bazę /zaplecze/ naukowo-badawczą i rozwojową sztuki operacyjnej wojsk lądowych można zgrupować w

trzech pionach. Stanowią je: 1/ akademie wojskowe<sup>x/</sup>, 2/ instytucje centralne MON<sup>xx/xxx/</sup>, 3/ sztaby okręgów wojskowych<sup>xxx/</sup>.

Podstawowe kryterium do-konanego podziału stanowiły rodzaje prac naukowo-badawczych i rozwojowych prowadzonych w zakresie sztuki operacyjnej wojsk lądowych w poszczególnych jednostkach organizacyjnych /instytucjach/.

W tak wyodrębnionej bazie naukowo-badawczej i rozwojowej sztuki operacyjnej wojsk lądowych, generalnie rzecz ujmując tkwi wiele słabości tak strukturalno-organizacyjnych, jak i merytorycznych. Przy czym tych słabości należy upatrywać przede wszystkim w dotychczasowej polityce naukowej w naszych Siłach Zbrojnych, w niedocenianiu działalności naukowej jako głównej siły napędowej lepszego zaspokajania współczesnych potrzeb sił zbrojnych w ogóle.

Badania wykazały, że w instytucjach centralnych MON i w sztabach OW są prowadzone prace naukowo-badawcze i rozwojowe w zakresie sztuki operacyjnej, jak i w zakresie innych dziedzin nauk wojskowych. Jednak, jak dotychczas, nie ma w nich zorganizowanych wyspecjalizowanych komórek albo stanowisk naukowych /z wyjątkiem akademii wojskowych i Sztabu Generalnego WP/. Nie ma też w tych instytucjach osób funkcyjnych - zastępców bądź pomocników dowódców /szefów/ do spraw naukowych, którzy by za tę działalność ponosili bezpośrednio odpowiedzialność służbową.

-----  
x/ Z wyłączeniem WAT.

xx/ Sztab Generalny WP, GZSzB, GZP, Główne Kwatermistrzostwo, Inspektorat OT i WOW, dowództwa i szefostwa rodzajów wojsk, Wojskowy Instytut Historyczny, samodzielne jednostki obsługi nauki i rozwoju. W tych instytucjach tylko te komórki /zespoły organizacyjne, których zakres prac ma bezpośredni związek ze sztuką operacyjną wojsk lądowych.

xxx/ Włączenie instytucji centralnych MON i sztabów OW w strukturę bazy potencjału naukowego sztuki operacyjnej wojsk lądowych, nie jest równoznaczne z uznaniem tych jednostek za naukowo-badawcze i rozwojowe. W praktycznej działalności realizują one prace naukowo-badawcze i rozwojowe, wykorzystując tylko część ogólnego potencjału wynikającego z wyznaczonych im funkcji w Siłach Zbrojnych.

Efektom takiego stanu rzeczy jest to, iż aktualnie nie ma możliwości ustalenia liczby osób, które zajmują się działalnością naukowo-badawczą i rozwojową, nie można też ustalić, jak duże nakłady finansowe są ponoszone na tę działalność. Właściwie nie bardzo wiadomo, jaki w ogóle ma zakres działalność naukowa ~~na~~ w poszczególnych instytucjach /komórkach/. Zatem badanie tych elementów potencjału bazy naukowo-badawczej i rozwojowej przez zespół prognostyczny obecnie jest niemożliwe bowiem poszczególne jej jednostki organizacyjne /instytucje, komórki/ nie dysponują odpowiednimi danymi liczbowymi i informacjami, które mogą stanowić punkt wyjściowy do badań naukowych.

Potwierdzeniem powyższej konkluzji jest podjęta, przez autora niniejszej części opracowania, w 1982 r. próba zbadania, jaka liczba ludzi, w wytypowanych instytucjach /komórkach/ wojskowych, zajmuje się działalnością naukową w zakresie problematyki teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Jakimi zajmują się problemami bądź tematami naukowymi? Badania dotyczyły też bazy /zaplecza/ naukowo-badawczej i rozwojowej, co ją tworzy i jaki jest jej aktualny stan.

Badania te przeprowadzono metodą ankietową. Ogółem rozesłano 30 ankiet do tyłuż instytucji /komórek/ wojskowych, lecz tylko siedem z nich w zaproponowanym terminie - dwóch miesięcy. Niektóre instytucje /komórki/ ankietowano dwukrotnie. Dlatego też oczekiwanie na zwrot ankiet trwało sześć miesięcy.

Analiza materiału badawczego wykazała, że spośród czternastu pozytywnych odpowiedzi, tylko w siedmiu przypadkach dane liczbowe i oceny zawarte w ankietach należało uznać za wiarygodne /pewne/, pozostałe zaś jedynie jako prawdopodobne. Ponieważ w bada<sup>ni</sup> wstępnych wynikało, iż w instytucjach /komórkach/, które nie dokonały zwrotu ankiet są ludzie, którzy zajmują się działalnością

naukową, przeto ta część danych została ustalona metodą szacunkową. Wobec tych faktów, końcowy wynik badań został potraktowany jedynie jako prawdopodobny, niewystarczający do opracowania prognozy rozwoju bazy naukowo-badawczej i rozwojowej sztuki operacyjnej wojsk lądowych, zaś w szczególności rozwoju kadr naukowych i personelu pomocniczego.

Nie dały też pozytywnego wyniku próby zbadania nakładów finansowych ponoszonych na działalność naukowo-badawczą i rozwój sztuki operacyjnej wojsk lądowych. Nie można bowiem ustalić - wskutek braku odpowiednich danych statystycznych - wyceny działalności naukowej w poszczególnych instytucjach, nawiązano do przybliżonej wartości tych nakładów. Stan ten dotyczy przede wszystkim nakładów finansowych na badania podstawowe /poznawcze/, stosowane i prace rozwojowe /studialne, projektowe i doświadczalne/.

Finansowanie rozwoju sztuki operacyjnej wojsk lądowych - jak ustalono - odbywa się w ramach ogólnych nakładów w Siłach Zbrojnych na działalność naukową, a także i z innych podziałek budżetu MON, jak na przykład z funduszy osobowych, szkoleniowych itp.

x

XXXXXXXXXXXXXXXX

Z wykonanych dotychczas badań potencjału naukowego sztuki operacyjnej wojsk lądowych nasuwają się następujące wnioski:

1. Badania naukowe, w szczególności rozwoju kadr naukowych i pomocniczych oraz nakładów finansowych, mogą być prowadzone pod warunkiem administracyjnego /nakazowego/ uporządkowania tego problemu /zgromadzenia danych i dokonania stosownych ocen/ w poszczególnych instytucjach /komórkach/ tworzących bazę naukowo-badawczą i rozwojową.

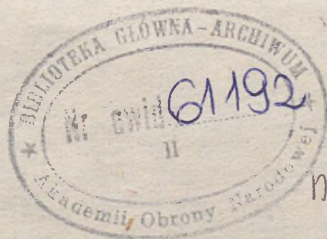
Prace studialne /badania wstępne/ w tych jednostkach /ko-

mórkach/ należy wykonać zgodnie z uprzednio sporządzonym planem, który powinien objąć okres 15-25 lat, tj. od początku lat sześćdziesiątych /siedemdziesiątych/.

2. Podjęcie decyzji o przeprowadzeniu badań wstępnych nie przesądza o ich pozytywnym wyniku. Dlatego też jako alternatywne rozwiązanie proponuję przeprowadzenie badań wstępnych li tylko w celu ustalenia aktualnego stanu, na przykład na koniec 1985 r., bez badania zmian ilościowych i jakościowych. Takie podejście do problemu wydaje się racjonalne, można z dużym prawdopodobieństwem przewidywać, iż jego wynik będzie pozytywny, obniży koszty i skróci czas badań, oraz zmniejszy liczbę osób zaangażowanych w prowadzenie badań.

3. Bez względu na ewentualnie realizowany wariant badań wstępnych, wymagają one opracowania centralnego planu. Plan ten powinien mieć charakter kompleksowy, dotyczyć wszystkich dziedzin specjalności i podspecjalności nauk wojskowych bowiem ich związki są bardzo ścisłe, a granice je oddzielające płynne, w wielu przypadkach mogą być tylko umownie ustalone.

W odniesieniu do sztuki operacyjnej wojsk lądowych badania te absolutnie wykraczają poza kompetencje i możliwości jednego człowieka /prognostyka/, może on, co najwyżej zestawić wyniki badań przeprowadzonych w poszczególnych instytucjach /komórkach/, dokonać ich oceny i podjąć próbę wyciągnięcia wniosków.



Nr inw

